

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова приймальної комісії,
в.о. ректора Мелітопольського
державного педагогічного
університету імені Богдана
Хмельницького

Наталя Фалько
«28» вересня 2023 року

ПРОГРАМА
ФАХОВОГО ІСПИТУ
Спеціальність: 053 Психологія
для здобуття ступеня магістра на основі НРК6 та НРК7

Запоріжжя – 2023

Програма фахового іспиту. Спеціальність: 053 Психологія для здобуття ступеня магістра на основі НРК6 та НРК7 / Укладачі Н.М. Фалько, Н.В. Гузь, О.О. Прокоф'єва, О.В. Ковальова, Л.М. Кобильнік, С.В. Шевченко. Запоріжжя, 2023. 61 с.

Ухвалено на засіданні кафедри психології
(протокол № 10 від 17 березня 2023 року).

Пояснювальна записка

Програма фахового вступного випробування з психології для здобуття освітнього ступеня магістра спеціальності 053 Психологія базується на державному стандарті освіти, визначеному Міністерством освіти і науки України, з підготовки фахівців освітнього ступеня бакалавр галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки спеціальності 053 Психологія, навчальних програм дисциплін циклу професійної та практичної (професійно-орієнтованої) підготовки, визначених навчальним планом підготовки фахівців за освітнім ступенем бакалавра спеціальності 053 Психологія, затвердженому Мелітопольським державним педагогічним університетом імені Богдана Хмельницького.

Програма фахового вступного випробування з психології розроблена для абітурієнтів, які вступають до університету для одержання освітнього ступеня магістр за спеціальністю 053 Психологія.

Вступ

У добу реформування країни, становлення нових соціально-економічних основ її розвитку все актуальнішим стає завдання побудови нових відносин між суспільством та особистістю. Пошук оптимальних шляхів соціалізації особистості та її соціально-психологічний захист стають першочерговими завданнями людинознавчих дисциплін. Все більшої актуальності у цьому контексті набуває професія психолога. Допомогати людині реалізувати свій потенціал, жити на повну силу, досягати злагоди з довкіллям, знайти своє місце у суперечливому світі – неповний перелік завдань, які стоять перед психологом на сучасному етапі розвитку суспільства.

Мета фахового іспиту: перевірити рівень підготовки здобувачів вищої освіти з теоретичних курсів, передбачених навчальними планами підготовки бакалавра; сформованість у них умінь та навичок проведення різних видів психодіагностичної, психокорекційної роботи; виявити рівень засвоєння вступниками професійно-етичних норм роботи психолога та їх загальної психологічної культури.

Завдання фахового іспиту:

- виявити рівень сформованості основних професійних умінь та навичок, готовність до самостійної організації та проведення різних видів психодіагностичної та психокорекційної роботи;
- уміння співвідносити теорію та практику, використовувати адекватні професійним задачам методи роботи, відповідність рівня їхньої підготовки сучасним вимогам до особистості та діяльності практичного психолога.

Вступне випробування триває 1 годину 20 хвилин і має за мету виявити рівень фахової підготовки абітурієнтів, рівень засвоєння ними теоретичного матеріалу, теоретико-методологічних умінь і навичок з основних розділів психологічних дисциплін освітнього ступеня бакалавр спеціальності Психологія.

Випробування проводиться у письмовій формі, що забезпечує високий

рівень об'єктивності оцінювання, сприяє логічності мислення, цілеспрямованості та зосередженості абітурієнтів на глибокому виникненні в суть питань, обдумуванні варіантів вирішення та побудови відповіді.

На вступному випробуванні абітурієнти повинні продемонструвати рівень та якість отриманих теоретичних знань, їх міцність, ступінь розвитку, критичного та творчого мислення; уміння самостійно працювати, аналізувати та синтезувати отримані знання і застосовувати їх для розв'язання практичних завдань, визначати актуальність психологічних проблем і їх пріоритетність, застосовувати психологічні принципи щодо особистісних, соціальних і організаційних проблем, планування і розробки корекційно-розвиваючих програм, використання наукового підходу щодо розв'язання проблем особистості.

Об'єктом оцінювання виступають *компетенції* здобувача вищої освіти з напряму підготовки Практична психологія, тобто знання і вміння, що характеризують його здатність розуміти, виконувати, відображати й пізнавати те, що вимагає освітньо-кваліфікаційна характеристика фахівця після закінчення процесу навчання за освітнім ступенем бакалавр.

Від абітурієнтів очікується демонстрування рівня сформованості певних знань та вмінь (якості вирішення окремих задач діяльності або рівня сформованості певних здатностей) для здійснення професійної діяльності, що ґрунтується на знанні основних теорій, і методів психології, ключових понять методології, використання методик та методичних прийомів проведення емпіричних досліджень, вміння здійснювати вимір індивідуально-психологічних показників особистості, її пізнавальної та емоційно-вольової сфери, виявлення схильності та здібності людини та резерви її розвитку, діагностувати відмінності психодинамічних (темпераментальних і характерологічних) особливостей в структурі індивідуальності, визначати стилі професійної педагогічної та навчальної діяльності а також уміння використовувати нормативно-психологічну та довідкову літературу, оформляти необхідні документи та ін.

Зазначимо основні компетентності, які формуються у здобувачів вищої освіти освітнього ступеню бакалавр.

Програмні компетентності	
<i>Загальні компетентності</i>	<p>Загально-міжособистісні. Здатність до ефективних комунікацій, взаємодій. Знати загально прийняти норми поведінки і моралі у міжособистісних стосунках і створювати умови для їх дотримання</p> <p>Загально-системні. Засвоєння наукових та культурних досягнень світової цивілізації у відношенні до різних культур, релігії, прав народів, ідей збереження миру, загальнолюдських цінностей; критично оцінювати політичні, економічні та інші події і явища</p>

	<p>Реалізація настанов толерантності та гуманності у контексті сучасної мультикультурності на основі загальнолюдських цінностей та критичного оцінювання соціально-політичних, економічних та інші подій і явищ</p> <p>Розуміти вимоги формування та інструменти реалізації внутрішньої та зовнішньої політики держави</p> <p>Знати та виконувати принципи національного і міжнародного законодавства, вміти захищати свої права у відповідних інстанціях</p> <p>Загально-інструментальні</p> <p>Володіння державною мовою та двома іноземними мовами на загальному та загально- професійному рівні</p>
<p><i>Фахові компетентності</i></p>	<p>Загально-професійні.</p> <p>Здатність до безперервного й актуального навчання, опанування нових знань, методичних розробок, що накопичені у міжнародній психологічній практиці</p> <p>Здатність розуміти та використовувати інноваційні технології в професійній діяльності</p> <p>Знати наукові основи сучасної життєдіяльності, засоби фізичного і духовного самовдосконалення</p> <p>Спеціалізовано-професійні.</p> <p>Здатність та до обробки й аналізу інформації з різноманітних джерел</p> <p>Здатність до саморозвитку на основі рефлексії та саморегулювання</p>
<p><i>Програмні результати навчання.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - вміння здійснювати критичний аналіз теоретичної та прикладної літератури в галузі соціально-політичних наук; - навички з постановки проблеми, мети й задач психологічного дослідження; - вміння обґрунтовувати вибір методів і методик для розв'язання дослідницької проблеми, реалізації мети та вирішення задач дослідження; - застосовувати раціональні прийоми пошуку, відбору і використання інформації; - орієнтуватися в спеціальній професійній, психологічній літературі за профілем підготовки та із суміжних галузей знань; - здійснювати науково-дослідну і методичну діяльність; <p>Практичні навички з предметної області, здатності:</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - здатність застосовувати знання та розуміння для розв'язання практичних завдань; - уміння та навички абстрактного і конкретного мислення, здатність до творчої і результативної праці; - здатність до оцінювання, інтерпретації та синтезу інформації, отриманої з різних джерел; - навички презентації наукового та практичного матеріалу; - уміння та навички володіння сучасними технологіями у майбутній професійній діяльності; - уміння використовувати спеціалізоване комп'ютерне програмне забезпечення у психодіагностичних дослідженнях; - здатність використовувати професійні знання й практичні навички з психології в процесах отримання та опрацювання наукової інформації, її практичного застосування в соціально-педагогічних технологіях, навчально-виховному процесі; - вміння застосовувати практичні навички в ході діагностичних, профорієнтаційних та психокорекційних заходів майбутньої професійної діяльності.
--	---

Основний інформаційний зміст програми.

Загальна психологія

Тема 1. Предмет психології.

Загальна характеристика психології як науки. Психологія як особлива наука, яка вивчає явища, що виникають в «ідеальній дійсності» – психіці людини. Принципова різниця психічних явищ та таких явищ, що мають місце у матеріальному світі. Формування психіки людини у процесі соціалізації.

Історія становлення психології. Примітивні погляди на психіку у людини первісного суспільства. Виникнення перших гіпотез щодо психіки в античному суспільстві. Розвиток представлень та уявлень про внутрішній світ людини в Індії, Китаї, Єгипті, Римі та Греції. Наука про людську душу у середньовічному суспільстві. Якісні зміни у вивченні психіки в 17-19 ст. Виникнення експериментальної психології.

Мозок і психіка. Рефлекторна природа психічного як властивості нервової системи, мозку. Представленість психічних функцій в корі головного мозку людини. Основні фізіологічні закономірності психічних процесів (гальмування, концентрація тощо).

Свідомість – вища форма психіки. Психіка і свідомість. Структура свідомості та її основні психологічні характеристики. Свідоме та несвідоме. Аналіз інтроспективної трактовки свідомості та іраціональної трактовки

несвідомого.

Несвідоме в психіці людини. Несвідоме як важлива сфера психічного життя людини. Основні рівні психіки, які не входять до сфери свідомості: позасвідоме, підсвідоме, надсвідоме. Форми їх проявлення: психічні відхилення, патології звичайного життя. Способи вивчення несвідомого: аналіз сновидінь, проєктивних малюнків, асоціативного мовлення та ін.

Тема 2. Будова, завдання і методи сучасної психології. Побудова, завдання та методи сучасної психології.

Місце психології в системі наук. Нелінійна класифікація наукової картини світу за ак.Кедровим. Сучасна психологія, її завдання і місце в системі наук. Методологія сучасної психології. Психологія та природознавство. Психологія і науково-технічний прогрес.

Психологія і педагогіка. Змістовний аналіз основних напрямків сучасної зарубіжної психології. Принципи сучасної психології. Поняття категоріального апарату психологічної науки. Основні закони і принципи психології.

Взаємозв'язок і взаємовідносини основних понять, принципів і категорій психологічних наук. Різні підходи в визначенні теоретичної бази психології.

Структура сучасної психології. Будова психологічної науки. Принципи класифікації галузей психології і структура сучасної психологічної науки. Виникнення нових галузей психології. Поняття про загальну психологію. Міжпредметні зв'язки психологічної науки.

Основні методи психології. Класифікація основних груп методів за Б.Г.Ананьєвим. Роль об'єктивних методів в психології. Лабораторний експеримент і його можливості. Спостереження і природний експеримент: анкети, інтерв'ю та інші методи збору і аналізу матеріалу. Психологічні тести та їх оцінка. Вимоги до наукового обґрунтування розробки та застосування тестів. Поняття про конкретні методики психологічних досліджень.

Тема 3. Розвиток психіки в процесі еволюції тварин та становлення свідомості людини.

Основні етапи розвитку психіки в тваринному світі. Розвиток форм відображення дійсності. Виникнення психіки як результат еволюції матерії. Аналітико-синтетичний характер психічної діяльності. Розвиток психіки у філогенезі. Тропізми, інстинкти, навички, інтелектуальна поведінка на різних етапах розвитку тваринного світу. Психічні функції і розвиток органів. Психічні функції і середовище.

Спілкування і «мова» тварин. Основні відмінності людської мови і мови тварин. Випадки «мовної» поведінки тварин.

Принципові відміни людської психіки і психіки тварин. Використання досвіду, накопиченого суспільством, в діяльності окремого індивіда - головна відміна тварин і людини. Свідомість як вища форма психіки яка є у людини і відсутня у тварин. Якісні відмінності і особливості протікання психічних процесів у тварин і людей.

Виникнення вищої форми психічного відображення – людської свідомості. Умови переходу до свідомості в процесі онтогенезу. Вплив праці на еволюції людських органів. Суспільна природа свідомості. Психологічні

передумови її виникнення: потреба в нових враженнях і потреба в емоційному контакті з дорослими. Розвиток кори великих півкуль як апарату, що забезпечує роботу свідомості. Свідомість і мова.

Тема 4. Діяльність.

Психологічна характеристика діяльності. Поняття про діяльність. Предметний характер людської діяльності. Діяльність та активність суб'єкту. Суспільна природа і спільний характер діяльності людей. Єдність свідомості та діяльності. Діяльність та установка.

Потреби – джерело активності людини. Потреба людини як джерело її психічної активності. Потреба людини і мотивація її діяльності. Види потреб. Потреби та звички. Їх схожість і відмінність, Фізіологічний механізм формування потреб і звичок. Звички і їх роль в поведінці людини.

Керування діяльністю і контроль за нею. Дія, як процес, що направлений на досягнення поставленої мети. Дія і рух. Реалізація дії і її корекція.

Оволодіння діяльністю. Вміння і навички. Структура діяльності. Формування навичок і основні закономірності вправ. Структура і взаємодія навичок. Формування вмінь. Головні види діяльності та їх розвиток у людини. Ігрова діяльність та її психологічні особливості. Роль гри у розвитку людини. Навчальна діяльність і її психологічні особливості. Психологічні компоненти трудової діяльності. Педагогічна діяльність.

Тема 5: Спілкування.

Загальна характеристика спілкування. Спілкування як багатоплановий комунікативний процес. Педагогічне спілкування і його соціально-психологічні механізми. Спілкування і діяльність.

Спілкування як обмін інформацією. Спілкування і мова. Вербальна комунікація - мовлення як процес спілкування за допомогою мови. Механізми мовлення і його розлад. Невербальна комунікація. Розвиток мовлення у дітей. Розмова учителя і формування вмінь мовленнєвого спілкування у школярів.

Спілкування як міжособиста взаємодія. Соціальний контроль і соціальні норми. Роль і рольові очікування в процесах спілкування. Такт і нетактовність в педагогічному спілкуванні. Міжособистий конфлікт, його причини, шляхи перетворення і корекції. Вплив в умовах міжособистої взаємодії і умов подолання педагогом змістовного бар'єру в спілкуванні. Дружба та дружнє спілкування як фактор професіонально-трудового самовизначення старших школярів.

Спілкування як розуміння людьми один одного. Психологічні механізми сприймання людини людиною. Причинна інтерпретація поведінки іншої людини. Стереотипізація і шляхи подолання упередженості та суб'єктивізму вихователя в педагогічному спілкуванні. «Ефект ореола». Зворотний зв'язок в спілкуванні.

Тема 6. Групи.

Поняття про групи. Групи і їх класифікація. Види груп: умовні і реальні, великі і малі, офіційні і неофіційні та інші. Рівень розвитку груп – характеристика сформованості міжособистих відношень в процесі діяльності. Типологія груп по рівню їх розвитку: колективи, просоціальні асоціації,

дифузні групи, асоціальні асоціації, корпорації.

Диференціація в групах. Міжособистий вибір. Соціометрія. Мотиваційне ядро вибору в міжособистих стосунках. Лідерство. Лідер колективу, класу.

Референтна група. Поняття «референтності». Референтність і метод референтометрії. Вплив референтної групи на стосунки і поведінку особистості.

Психологічні основи формування колективу школярів. Інтеграція в групах і колективах. Стуртованість в колективі класу. Колектив у виховному процесі. Формування колективізму в школі, роль педагога у вихованні колективізму. Спільна трудова діяльність учнів як фактор розвитку колективізму.

Тема 7. Особистість.

Поняття про особистість в психології. Загальний зміст поняття «особистість». Індивід і особистість. Особистість як суб'єкт суспільних відношень, оснований діяльністю. Особистий підхід педагога до вивчення школяра. Особистість і індивідуальність.

Структура особистості. Індивідуальність, її структура і особливості. Погляди на структуру особистості К.К.Платонова, А.В.Петровського, С.Л.Рубінштейна. Біологічне і соціальне в структурі особистості. Особистість як соціальна якість людини, її системна будова.

Аналіз основних теорій особистості світової психології. Погляди З.Фрейда на природу особистості. Теорії особистості К.Хорні, Г.Саллівана, К.Юнга, Е.Фрома. Гуманістична психологія К.Роджерса. Дослідження особистості у сучасній світовій психології.

Направленість особистості. Мотиви і мотивація поведінки. Види мотивів. Інтереси. Переконавання і погляди особистості. Установки особистості і особливості їх формування.

Самосвідомість особистості. Відкриття «Я» в процесі розвитку дитини. Образ «Я» як установка особистості. Самооцінка і її роль в становленні самосвідомості особистості. Рівень домагань. Психологічний захист особистості і основні механізми психологічного захисту.

Рушійні сили розвитку особистості. Активність особистості і її життєва позиція. Формування особистості. Поняття про формування особистості в психології і педагогіці. Рушійні сили розвитку особистості і їх характерні особливості. Методи вивчення особистості учня.

Тема 8. Увага.

Загальна характеристика уваги. Поняття про увагу. Мимовільна і довільна увага: характеристика причин їх виникнення. Увага в навчальному процесі школи. Шляхи привернення і підтримки уваги школярів в навчанні.

Фізіологічні основи уваги. І.П.Павлов, А.А.Ухтомський про механізми мозкової діяльності, які забезпечують зосередження на об'єкті. Сучасне розуміння нейропсихологічних основ уваги.

Структура уваги. Стійкість уваги. Розподіл уваги. Обсяг уваги. Методи вивчення уваги школярів на уроці.

Тема 9. Почуття та сприймання.

Почуття – елементарні пізнавальні процеси. Загальна характеристика

поняття. Фізіологічні механізми почуттів. Відбір корисної інформації в почуттях.

Класифікація почуттів та їх когнитивні характеристики. Основні класифікації почуттів. Когнитивні характеристики почуттів.

Загальні закономірності почуттів. Якість. Інтенсивність. Тривалість. Просторова локалізація. Пороги почуттів. Чутливість та її вимірювання. Закон Вебера-Фехнера.

Сприймання як складний інтегрований пізнавальний процес.

Сприймання як пізнавальний процес. Фізіологічні основи сприймання.

Загальні властивості сприймання та його види. Якості, які притаманні сприйманню. Прості форми сприймання. Складні форми сприймання.

Тема 10. Пам'ять.

Пам'ять як пізнавальний процес особистості. Загальна характеристика пам'яті. Нейрофізіологічні основи пам'яті.

Теорії пам'яті. Психологічні теорії пам'яті. Фізіологічні теорії пам'яті.

Біохімічні теорії пам'яті.

Основні процеси пам'яті. Запам'ятовування. Зберігання. Відтворення. Забування.

Види пам'яті та їх особливості. Класифікація типів пам'яті в залежності від цілеспрямованості її процесів. Види пам'яті, що диференційовані за ознакою модальності. Види пам'яті, що диференційовані за ознакою змісту. Види пам'яті, що диференційовані за ознакою механізмів пам'яті, які забезпечують запам'ятовування. Види пам'яті, що диференційовані за ознакою індивідуально-типологічних особливостей. Види пам'яті, що диференційовані за ознакою запам'ятовування та відтворення.

Спеціальні засоби організації запам'ятовування навчального матеріалу. Запам'ятовування як мнемічна діяльність. Механічне та змістовне запам'ятовування. Умови, які сприяють змістовному запам'ятовуванню. Продуктивність запам'ятовування у цілому та частками.

Тема 11. Мислення.

Загальна характеристика мислення. Мислення як процес. Мислення як відображення суттєвих зв'язків та відносин. Мислення як ідеальне відображення дійсності.

Мислення як інтелектуальний процес. Класифікація явищ мислення.

Загальні закономірності мислення.

Операції мислення. Аналіз і синтез. Абстракція і конкретизація.

Порівняння і узагальнення. Класифікація і систематизація.

Види мислення. Види мислення що диференційовані за ознакою часу та модальності.

Індивідуальні властивості мислення. Якості ума людини. Самостійність та ініціативність мислення. Обсяг, критичність, гнучкість та швидкість мислення. Знаттєлюбність, допитливість, логічність, доказовість та глибина мислення.

Тема 12. Уява.

Поняття про уяву. Соціальна природа уяви. Уява як специфічний вид

розумової активності. Активна роль уяви в проблемних ситуаціях, які характеризуються дефіцитом інформації. Уява як образне мислення. Види уяви. Мрія і практична діяльність.

Аналітико-синтетичний характер уяви. Способи синтезування, які забезпечують створення нових образів фантазії.

Фізіологічні основи процесів уяви. Складний міжаналізаторний характер фізіологічних основ створення образів уяви.

Роль фантазії в художній і науковій творчості. Випереджуюче відображення. Роль фантазії в ігровій діяльності дитини.

Тема 13. Емоції.

Почуття людини. Поняття про почуття. Почуття і потреби людини. Роль почуттів в практичній і пізнавальній діяльності. Сигнальна та регулятивна функція емоцій. Фізіологічні основи почуттів.

Форми переживань почуттів. Емоції. Афекти. Настрій. Емоційний стрес. Звичайні емоційні становища та їх зовнішня представленість. Динаміка почуттів. Історична обумовленість почуттів людини.

Вищі почуття людини. Почуття і особистість. Зміст вищих почуттів. Моральні почуття. Інтелектуальні та естетичні почуття, їх формування у учнів.

Тема 14. Воля.

Поняття про волю. Мотиваційна сфера особистості і вольова діяльність – важливі особливості вольової діяльності. Саморегулювання діяльності. Бажання і потяг. Спрямованість особистості. Риск як проява активності суб'єкту.

Структура вольового акту. Ланки вольового акту. Прийняття рішення і його психологічна характеристика. Вольове зусилля.

Вольові якості людини. Формування вольових якостей. Вплив соціального оточення в формуванні волі особистості. Завдання виховання і самовиховання волі.

Тема 15. Темперамент.

Поняття про темперамент. Стійкість і постійність темпераменту в процесі розвитку особистості. Історичний зміст термінології вчення про темперамент. Коло психологічних властивостей, які характеризують темперамент. Типи темпераментів і їх психологічна характеристика.

Типи темпераменту. Психологічна характеристика найбільш поширених типів темпераменту – холерика, сангвініка, меланхоліка та флегматика.

Типи ВНД і темпераменту. Фізіологічні основи темпераменту. Зв'язок типів ВНД і типів темпераменту людини. Індивідуальні риси темпераменту.

Проблеми зміни темпераменту. Темперамент та індивідуальний стиль діяльності. Властивості темпераменту і особливості виховання учнів.

Тема 16. Характер.

Поняття про характер. Характер і індивідуальність людини. Знання характеру – основа індивідуального підходу до учнів.

Структура характеру. Риси характеру і відношення особистості.

Характер як програма типової поведінки людини в типових умовах.

Акцентуація характеру. Поняття про акцентуації. Акцентуація характеру

і його норма. Акцентуація характеру і патологія. Використання акцентуації характеру в оптимізації виховної роботи з учнями.

Природа і прояв характеру. Характер і темперамент. Природні і соціальні передумови характеру. Вчення про характер в історії психології.

Вчинки і формування характеру. Характер і обставини. Подвійний детермінаційний зв'язок системи «Вчинок-характер».

Тема 17. Здібності.

Поняття про здібності. Здібності і діяльність. Можливості компенсації здібностей

Якісна і кількісна характеристика здібностей. Структура здібностей.

Проблема визначення здібностей.

Структура здібностей. Загальні і спеціальні здібності. Творчі здібності. Талант, його походження та його суть. Роль праці в формуванні і прояві здібностей. Талановитість і геніальність.

Природні передумови здібностей. Задатки і здібності. Здібності та їх зв'язки з загальними і окремими типами ВНД. Проблема успадкування здібностей.

Формування здібностей. Залежність розвитку здібностей від навчання. Роль інтересів і нахилів в формуванні здібностей. Здібності і задачі профорієнтації учнів.

Вступ до спеціальності

Тема 1. Психологічні знання та їх типи.

Світ психологічних знань. Життєва психологія. Наукова психологія. Практична психологія. Психологічні знання в мистецтві. Ірраціональна психологія.

Тема 2. Історія психологічних знань.

Психологічні знання в античності. Психологічні знання в VIII – XIX століттях. Формування психології як окремої науки.

Тема 3. Професійний психолог як вчений дослідник. Етика в науково-професійній діяльності психолога.

Загальне уявлення про науку. Психологія як наука. Предмет і об'єкт психології як науки. Наукові організації. Дослідницька діяльність психолога.

Тема 4. Характеристика професії психолога.

Поняття про освітньо-кваліфікаційну характеристику спеціальності «Практична психологія». Вимоги до практичного психолога рівнів бакалавр, спеціаліст, магістр.

Освітньо-професійна програма підготовки практичного психолога, її структура. Виробничі функції та типові задачі, які вирішує практичний психолог, відповідні їм вміння.

Обов'язки практичного психолога. Права практикуючого психолога, форми реалізації та способи юридичного, соціального і морального захисту цих прав.

Тема 5. Професійний психолог як прикладник і практик.

Загальне уявлення про прикладну психологію і психологічну практику.

Основні напрямлення діяльності практичного психолога. Форми практичної психологічної роботи. Основні сфери діяльності практичних психологів. Деякі загальні питання діяльності практичного психолога.

Тема 6. Особистість практичного психолога.

Професійні якості та здібності практичного психолога у порівнянні з психологом-дослідником. Критерії професійної придатності практичного психолога.

Модель особистості практичного психолога. Поняття «соціальний інтелект», його значення у забезпеченні посадових обов'язків практичного психолога.

Вміння спілкуватися з клієнтом – стрижнева спеціальна здібність практикуючого психолога. Можливості діагностики та шляхи формування і розвитку професійно важливих якостей практичного психолога.

Поняття про професійний етичний кодекс. Моральні норми, що регламентують діяльність практичного психолога в ситуаціях етичного вибору.

Основні принципи професійного відбору абітурієнтів на спеціальність «Практична психологія» у ЗВО. Формування особистості практикуючого психолога у ЗВО.

Тема 7. Психологічна служба системи освіти.

Закон України «Про освіту», «Положення про психологічну службу системи освіти України» – основні законодавчі документи про практичну психологію в освіті.

Роль шкільної психологічної служби у вирішенні проблем навчально-виховного процесу школи.

Історія виникнення та становлення шкільної психологічної служби.

Специфіка змісту діяльності, завдань та функцій психологічної служби системи освіти.

Структура, напрямки та форми діяльності шкільної психологічної служби.

Тема 8. Шляхи професійного самовдосконалення психолога.

Загальна типологія шляхів професійного вдосконалення психолога. Проблема «вектора» професійного самовдосконалення психолога.

«Неформальні» шляхи професійного саморозвитку психологів. Способи професійного вдосконалення психологів після закінчення вищого навчального закладу.

Вікова психологія

Тема 1. Предмет, задачі та методи вікової психології. Історія вікової психології.

Поняття вікової психології та психології вікового розвитку, загальне і відмінне їх змісту. Предмет вікової психології. Завдання вікової та педагогічної психології. Методологічні завдання (проблему рушійних сил психічного розвитку людини; проблему співвідношення навчання і розвитку; проблему вікової періодизації). Теоретико-пізнавальні завдання (збільшення знань про загальні закономірності та механізми розвитку психіки дитини; розробка понятійного апарату тощо). Практичні завдання (організація оптимальних форм

дитячої діяльності та спілкування; проблема психологічної допомоги в періоди різних вікових криз; проблема гуманізації навчально-виховного процесу; проблема важких дітей).

Галузі вікової психології, дитяча психологія, психологія молодшого школяра, психологія підлітка, психологія ранньої юності, психологія дорослої людини, геронтопсихологія (психологія старості). Структура педагогічної психології: психологія навчання, психологія виховання і психологія вчителя.

Історія виникнення і розвитку вікової психології як науки. Міжпредметні зв'язки вікової психології з іншими науками.

Методологічні принципи та методи вікової психології. Класифікація методів вікової та педагогічної психології. Група методів за ціллю і задачами дослідження: 1) описові (не експериментальні): спостереження; бесіда; анкета; вивчення продуктів діяльності; 2) діагностичні (вимірювальні): тести; 3) пояснювальні (експериментальні): природній експеримент; моделюючий експеримент; лабораторний експеримент; 4) перетворюючі (формулюючі): навчаючий експеримент; виховуючий експеримент. За організацією дослідження: поздовжній зріз (лонгітюдний метод), поперечний зріз, комплексне дослідження.

Тема 2. Проблема психічного розвитку дитини.

Поняття розвитку: форми, властивості, критерії та закони розвитку. Специфіка та показники психічного розвитку людини. Основні закономірності психічного розвитку дитини: нерівномірність, інтеграція психіки, пластичність і можливість компенсації.

Біологічні та соціальні фактори психічного розвитку. Генотип та вроджені «кості організму. Дозрівання як передумова психічного розвитку. Біогенетичний та соціогенетичний підходи до розвитку психіки дитини. Активність особистості як фактор психічного розвитку. Проблема рушійних сил психічного розвитку.

Навчання і розвиток: взаємозв'язок та взаємовплив. Поняття рівня актуального розвитку і зони найближчого розвитку. Інтеріоризація та екстеріоризація як механізми розвитку в процесі навчання.

Психічний розвиток та діяльність. Соціальна організована діяльність як основа психічного розвитку. Поняття провідної діяльності.

Проблема вікової періодизації психічного розвитку людини. Поняття віку. Поняття про кризи та критичні періоди. Характеристика вікових періодів у працях Д.Б. Ельконіна.

Психоаналіз про закономірності психічного розвитку. Предмет дослідження: глибинні почуття і переживання людини. Два відкриття: відкриття позасвідомого і відкриття сексуальної основи людини. Критерії виділення стадій психосексуального розвитку. Оральна, анальна, фалічна, латентна, генітальна стадії психічного розвитку. Розвиток особистості на основі 4 джерел напруги: 1) процесів фізіологічного росту; 2) фрустрацій; 3) конфліктів; 4) загроз. Два методи вирішення фрустрації, конфлікти і тривоги: ідентифікація, заміщення.

Е. Еріксон. Розвиток особистості як закономірна зміна етапів, на кожному

з яких відбувається якісне перетворення внутрішнього світу і поведінки людини. Стадії психосоціального розвитку за Е. Еріксоном: орально-сенсорна; м'язево-анальна; локально-генітальна стадія; латентна; підлітковий вік і рання юність; рання дорослість; дорослість; зрілість.

Біхевіоризм (Дж. Уотсон, Дж. Годфруа, К. Флейк-Хобсон, Б. Скіннер) про особливості розвитку дитини. Основні положення теорії соціального навчання. Три способи формування поведінки: позитивне і негативне підкріплення, покарання, відсутність підкріплення.

Генетична психологія про закономірності розвитку інтелекту. Гуманістична психологія (К. Роджерс, А. Маслоу, В. Франкл, С. Сатір, Ш. Бюлер) про закономірності дитячого розвитку.

Характеристика основних напрямків вітчизняної вікової психології:

Культурно-історична концепція Л. С. Виготського. Середовище як джерело розвитку вищих психічних функцій. Здійснення розвитку людини шляхом засвоєння історично вироблених форм і способів діяльності. Морфологічні особливості мозку і спілкування - умови розвитку дитини. Навчання - рушійна сила розвитку. Основна закономірність онтогенезу психіки: інтеріоризація дитиною структури її зовнішньої, соціально-символічної (спільної з дорослим і опосередкованої знаками) діяльності. Суть і зміст культурного розвитку поведінки. Виховання як штучне оволодіння природними процесами розвитку.

Психологія ставлення про закономірності дитячого розвитку (В. М. Мясищев). Розвиток людини як формування її видів ставлення. Ставлення. Види і характер ставлення. Розвиток ставлення. Виховання як процес взаємодії вихователя і вихованця. Взаємовідносини як умова взаємодії та її результат. Діяльнісний підхід до аналізу психіки дитини.

Тема 3. Особливості психічного розвитку новонародженого немовляти та дитини в ранньому віці.

Пренатальний період розвитку. Криза новонародженості. Фаза новонародженого. Соціальна ситуація розвитку новонародженого: дитина психологічно злита з матір'ю. Єдність: «Дорослий – Дитина». Основні новоутворення: розвивається акт сприймання, з'являється наслідування та акт пізнавання, зорові та слухові зосередження, активний інтерес до оточення, комплекс поживлення (емоційна і рухова реакція на обличчя матері). Анатомо-фізіологічна характеристика і функціонування головного мозку дитини в період новонародженості. Основне протиріччя: дитина психологічно злита з матір'ю, але немає засобів для спілкування з дорослими.

Немовлята. Загальна характеристика анатомо-фізіологічного розвитку немовляти. Соціальна ситуація розвитку: життя залежить від дорослого, але дитина стає активною, зв'язаною з предметним світом. «Дорослий – Дитина». Залежність ставлення до предмету від спільного переживання ситуації з іншою людиною. Психічний розвиток дитини першого року життя. Розвиток форм спілкування протягом першого року. Формування сенсорної і моторної сфер немовляти. Розвиток мовлення у немовляти. Основні новоутворення: емоційно забарвлене самовідчуття, автономне мовлення, поведінка за уявленням,

первинне усвідомлення психологічної спільності, усвідомлення «ми», розвивається уявлення про власне тіло, фізична емансипація. Основне протиріччя віку. Потреба в пізнанні предметного світу і відсутність засобів навчання першого року життя.

Соціальна ситуація розвитку в ранньому дитинстві. Психологічне усвідомлення себе. Пізнання за допомогою дорослого світу предметів. Спілкування з ровесниками та дорослим.

Розвиток предметної діяльності. Продуктивна і репродуктивна діяльність. Формування символічної репрезентації дійсності. Оволодіння мовленням як головне новоутворення раннього дитинства.

Особливості розвитку психічних пізнавальних процесів у ранньому дитинстві. Формування особистості дитини раннього віку. Основні новоутворення: наочно-дійове мислення, мовне спілкування, поява самосвідомості, комплекс «Я сам» (негативізм, установка на самостійність, непокірність, впертість). Психологічні особливості кризи трьох років.

Протиріччя між Інтересом дитини до предметів, які спонукають до спілкування з дорослими і недостатньою кількістю засобів спілкування; між прагненням до самостійності і відсутністю фізичних і психічних можливостей бути самостійними.

Тема 4. Психічний розвиток дитини в дошкільному віці.

Загальний характер анатоμο-фізіологічних особливостей дошкільника. Соціальна ситуація розвитку в дошкільному віці. Сюжетно-рольова гра як провідна діяльність. Чотири рівні розвитку гри у дітей 3-7 років.

Особливості спілкування дошкільника з ровесниками. Ситуативно-ділова форма спілкування. Позаситуативно-ділова форма спілкування у старших дошкільників.

Розвиток особистості дитини дошкільного віку. Орієнтація на суспільні функції людей, норми їх поведінки та більш широке розуміння соціальних зв'язків. Формування уміння оцінити поведінку інших дітей і дорослих. Виникнення потреби співпереживати, емоційна децентрація. Перші етичні інстанції. Моральні мотиви поведінки. Здатність підпорядковувати свої безпосередні бажання свідомим намірам, уміння управляти собою, своєю поведінкою, і здатність правильно відтворювати соціальні норми поведінки.

Усвідомлення свого соціального «Я», своєї приналежності до дитячого колективу. Виділення у взаєминах з дорослими норм і еталонів соціального співжиття. Потреба в соціальній відповідності. Усвідомлення своїх умінь і деяких якостей.

Особливості розвитку пізнавальної сфери дошкільняти.

Психологічні новоутворення дошкільного віку: підпорядкованість мотивів, децентрація мислення, поява самооцінки, статева ідентифікація, усвідомлення себе в часі, внутрішні етичні інстанції, виникає усвідомлення та узагальнення своїх переживань.

Психологічна готовність до навчання у школі. Структура готовності. Фізична готовність. Психологічна готовність: а) суб'єктивна (бажання йти до школи, готовність прийняти нову позицію школяра, прагнення до неї);

б) об'єктивна: інтелектуальна (диференціація сприймання, розвинений пізнавальний інтерес, володіння розумовими операціями, вміння виділити учбову задачу, наявність певного словникового запасу, раціональний підхід до дійсності); моральна (знання норм поведінки, позитивне ставлення до них, їх втілення у спілкуванні, наявність якостей, необхідних для спілкування); соціальна (потреба спілкуватися з дітьми, вміння підпорядковуватися інтересам дитячої групи); вольова (уміння підпорядковуватися меті, досягати вирішення задачі, спостерігати, слухати, запам'ятовувати, розвинута дисциплінованість, сформована елементарна вольова дія).

Методи вивчення психіки дитини.

Проблеми психологічної адаптації до умов шкільного життя.

Причинами появи шкільної дезадаптації: сам процес навчання; особливості взаємин з учителем та однокласниками; особливості виховання в сім'ї; вроджені особливості центральної нервової системи, підвищена сенситивність.

Специфічні особливості психічного розвитку шестирічної дитини, порівняно з семирічною.

Діяльність шестирічної дитини. Специфіка учбової діяльності шестирічних дітей.

Тема 5. Психічний розвиток дитини молодшого шкільного віку.

Анатомо-фізіологічні особливості молодших школярів.

Морфологічне дозрівання лобного відділу великих півкуль, що створює умови для здійснення цілеспрямованої довільної поведінки, планування і виконання програм дій. Зростання рухливості нервових процесів. Функціональна роль другої сигнальної системи. Фізична витривалість дитини. Працездатність молодших школярів.

Зміна соціальної ситуації розвитку. Залежність соціальної ситуації розвитку дитини від рівня задоволення соціальних потреб школяра, які реалізуються в межах взаємодії «вчитель – учень» і «учень – учень». Учбова діяльність як провідний вид діяльності молодшого школяра. Структура учбової діяльності учня молодших класів. Оцінка і відмітка. Вплив на успішність формування основних компонентів учбової діяльності.

Розвиток пізнавальних процесів та емоційно-вольової сфери у молодшому шкільному віці.

Формування особистості дитини молодшого шкільного віку. Основні новоутворення молодшого шкільного віку: довільність психічних процесів, розвиток внутрішнього плану дій, рефлексія, мотив досягнення успіху.

Основне протиріччя віку: відставання морального розвитку від інтелектуального. Криза 7 років.

Тема 6. Психологія підліткового віку.

Особливості фізичного і фізіологічного розвитку. Статеве дозрівання. Вплив статевого дозрівання на появу почуття власної дорослості, появу Інтересу до представників протилежної статі, пробудження нових романтичних почуттів і переживань. Активізація діяльності гіпофізу. Інтенсивний фізички і фізіологічний розвиток. Перебудова моторного апарату. Перебудова нейрогуморальних співвідношень. Соціальна ситуація розвитку підлітка.

Теоретичні підходи до проблеми «кризи» в підлітковому періоді. Переорієнтація спілкування з дорослими на спілкування з ровесниками. Перебудова взаємин з дорослим. Емансипація дитини від батьків. Спілкування з однолітками як провідна діяльність підліткового віку.

Особистісний розвиток підлітка. Основні потреби підліткового віку: 1) потреба у самовираженні; 2) потреба уміти щось робити; 3) потреба щось значити для інших; 4) потреба рівноправного спілкування з дорослими; 5) мащення статевої ідентифікації.

Формування життєвих цінностей. Становлення «Я» підлітка. Стадії розвитку самооцінки підлітка. Стадії розвитку особистісної рефлексії.

Особливості навчальної діяльності підлітка. Розвиток когнітивної та емоційно-вольової сфер в підлітковому віці. Новоутворення підліткового періоду: почуття дорослості, потреба в самореалізації та суспільному визнанні, прагнення до самоствердження, самосвідомість набуває морального характеру, вміння підпорядковуватись нормам колективного життя.

Тема 7. Психологія юнацького віку.

Соціальна ситуація розвитку старшокласника. Загострена потреба юнацтва зайняти позицію якоїсь соціальної групи; поява дорослих ролей і обов'язків: старшокласники отримують паспорт, несуть відповідальність за правопорушення, з 17 років мають право вступити до шлюбу. Громадянська позиція, обумовлена появою нової соціальної ситуації «Я і суспільство».

Міжособистісні стосунки в ранній юності: дружба і кохання.

Психосексуальний розвиток юнаків.

Особливості пізнавальних і емоційно-вольових процесів. Навчально-професійна діяльність як провідний вид діяльності.

Розвиток особистості в період ранньої юності. Поява важливих особистісних якостей: усвідомленість, самостійність, незалежність. Рефлексія власного життєвого шляху, прагнення до самореалізації. Поява нових соціальних потреб. Основна спрямованість особистості. Формування життєвих цінностей, наукового і громадянського світогляду.

Центральні новоутворення: професійне і особистісне самовизначення потреба юнаків зайняти внутрішню позицію дорослої людини, визначити себе в світі, тобто зрозуміти себе і свої можливості разом з усвідомленням себе як члена суспільства, свого місця і призначення в житті. Формування потреби в трудовій діяльності.

Тема 8. Вік дорослості. Психологія пізнього (літній та старечий) віку.

Дорослість як предмет психологічного дослідження. Біологічні, психічні, духовні аспекти життя людини. Фактори і закономірності розвитку дорослого. Психічна зрілість: зміст і структура.

Проблеми періодизації психічного розвитку дорослої людини. Періоди і фази дорослості.

Анатомо-фізіологічні особливості дорослості.

Психосоціальний та пізнавальний розвиток дорослості. Проблема психічного здоров'я.

Кризи дорослості: криза спустошеності, криза безперспективності, кризи

здорова, кризи значущих стосунків, кризи особистісної автономії, кризи самореалізації, кризи життєвих помилок. Особливості розвитку когнітивної сфери в період ранньої дорослості.

Соціальна ситуація розвитку в період ранньої дорослості. Зосередженість на собі. Відкриття нових граней особисті. Кризові явища ранньої дорослості: криза 30-ти років, її характеристика, запобігання і розв'язання.

Анатомо-фізіологічні зміни та здоров'я людини середнього віку.

Криза середини життя: скорочення часу на особистісну реалізацію, усвідомлення смерті, старості і самотності.

Соціальні умови розвитку в середній Дорослості. Розвиток особистості людини в середині життя. Особливості розвитку мотиваційної та афективної сфер в середньому віці.

Зміни внутрішніх вимірів особистості: внутрішнє відчуття себе відносно інших, почуття безпеки і небезпеки, сприйняття часу, відчуття фізичного часу.

«Пенсійна криза»: зміст та психологічні умови її подолання. Розвиток психічних пізнавальних процесів у період середньої дорослості.

Історичний характер довжини життя і строків старіння. Анатомо-фізіологічні процеси старіння. Соціальна ситуація розвитку людини в старості. Особливості когнітивної сфери людей похилого віку. Новоутворення пізньої дорослості. Мудрість як соціально-психологічний феномен. Розвиток особистості людини в літньому віці. Специфічні зміни емоційної і мотиваційної сфер. Психічне старіння і типи старості. Вмирання s смерть: етапи, переживання, ставлення.

Соціальна психологія

Тема 1. Місце і роль соціальної психології в системі наукового знання

Сутність, структура, функції, категорії соціальної психології та взаємозв'язки з іншими галузями знання. Соціальна психологія, структура соціальної психології, функції соціальної психології, категорії соціальної психології, взаємозв'язки соціальної психології з іншими галузями знання.

Предмет і завдання соціальної психології. Предмет соціальної психології, соціально-психологічний простір, соціально-психологічна реальність, соціально-психологічні явища, завдання соціальної психології.

Методологія і методи соціальної психології. Методологія, принципи, методи, метод спостереження, метод опитування, метод тестування, метод групової оцінки особистості, метод експерименту, метод вивчення документів, метод соціометрії.

Соціальна психологія та суміжні дисципліни, соціальна психологія та людські цінності, феномен «Так я і знав!»: чи можна поставити знак рівності між соціальною психологією та здоровим глуздом?, як працюють соціальні психологи

Передумови виникнення соціальної психології як самостійної галузі знання. Зародження соціології, концепції «психологія народів», «психологія мас», теорія інстинктів соціальної поведінки.

Розвиток соціальної психології за кордоном. Етапи, експериментальний

період, підходи, європейська соціальна психологія, формування і розвиток основних напрямів сучасної соціальної психології, галузі дослідження.

Становлення і розвиток вітчизняної соціальної психології. Зародження соціально-психологічних ідей у суспільних та природничих науках, відмежування соціальної психології, стагнація соціальної психології, відродження соціальної психології та її розвиток на основі соціалістичної орієнтації, розвиток сучасної вітчизняної соціальної психології на основі нової соціально-економічної парадигми.

Тема 2. Особистість у соціальному світі

Особистість у соціальному світі

Особливості взаємозв'язку особистості і суспільства. Особистість, суспільство, індивідуальність, активність особистості, компетентна людина, соціально-психологічна компетентність особистості.

Соціально-психологічна природа особистості. Елементи соціально-психологічної основи особистості, задатки, комунікація, діяльність, комунікативне ядро, комунікативний світ людини, культура особистості, комунікативний потенціал особистості, комунікативні властивості особистості, комунікабельність особистості, комунікативні здібності, перцептивно-рефлексивні здібності, комунікативні знання, вміння і навички.

Соціально-психологічні орієнтири дослідження особистості. Соціальний тип, соціально-психологічний тип, «Я-характеристики», «Я-концепція», «Я-образ», самооцінка, ментальність, ціннісно-сміслова сфера, ціннісні орієнтації, когнітивна сфера особистості, емоційно-психічні стани, мотиваційна сфера, мотив, локус контролю, соціально-психологічний досвід, статусно-рольові параметри, вчинок, соціальна поведінка, соціальне життя.

Я в соціальному світі

Я-концепція: хто Я?, усвідомлений самоконтроль, прихильність на користь свого Я, самопрезентація, двулика істина: небезпеки, які підстерігають гордеця, і сила позитивного мислення

Соціалізація особистості

Соціально-психологічні проблеми соціалізації особистості. Сутність соціалізації, її сфер, стадій, інститутів і механізмів: соціалізація, соціальна адаптація, інтеріоризація, сфера соціалізації, стадії соціалізації, інститути соціалізації, соціально-психологічні механізми. Поняття ресоціалізації

Вікові кризи життя і процес соціалізації індивіда: вікові кризи, ідентичність, соціально-психологічна стабільність.

Асоціальні прояви особистості: асоціалізація, десоціалізація, девіантна поведінка, делінквент, маргінал, афект неадекватності, соціально-психологічна дезадаптація, суїцид, соціальна реабілітація.

Соціально-психологічні проблеми особистості

Соціальна установка. Установка, атитюд, соціальна установка, її функції, структуру атитюда, соціальна установка і реальна поведінка.

Особистість у групі. Самосвідомість особистості як чинник становлення у групі: самосвідомість, самопізнання, самооцінка, самоконтроль, рефлексія, самоефективність. Специфіка входження особистості в групу: соціальні норми,

фази, фаза адаптації, фаза індивідуалізації, фаза інтеграції, деіндивідуалізація, її причини, рівні інтеграції особистості, труднощі. Індивідуальні особливості людини і зовнішні поведінкові вияви: темперамент, характер, потреби, інтерес, здібності, емоції, воля, мотив, віра, світогляд, спосіб життя.

Статусно-рольові характеристики особистості: статус (поняття та види (офіційний, неофіційний, приписаний, здобутий), авторитет, престиж, позиція, роль (поняття і види активні, пасивні, явні, латентні), структура ролі за В.Ядовим (когнітивна, афективна, конативна складові), рольова ідентичність, форми рольової ідентичності, рольові очікування, ранг. Маргінальність соціальних ролей.

Статусно-рольові параметри особистості: гендер, статеві диференціація, статеві ролі, гендерні ролі.

Поведінка особистості і соціальна напруженість: депресія, стрес, екстремальна ситуація.

Соціальні переконання та судження

Як ми пояснюємо вчинки оточуючих, конструювання інтерпретацій та спогадів, як ми судимо про оточуючих, самореалізовані переконання, сила та слабкість інтуїції

Поведінка і установки

Чи визначають установки поведінку, чи визначає поведінка установки?, чому вчинки впливають на установки, змінюючи себе через дію

Культура, гендер, гендерні ролі

Природа людини та культурні відмінності, гендерні відмінності та подібності, еволюція та гендер: робити те, що призначено природою?, культура та стать, Хто ми є? Творці наших соціальних світів чи їх творіння?

Тема 3. Соціальні стосунки

Особливості взаємодії в соціальній психології

Міжособистісна взаємодія. Особливості взаємодії в соціальній психології: взаємодія, види взаємодії, основні наукові погляди на взаємодію та її структуру, зв'язок взаємодії і спільної діяльності, компоненти взаємодії, потреба у взаємодії, афіліація, самотність.

Форми поведінки особистості у міжособистісній взаємодії: деструктивні форми взаємодії, агресія, чинники, що провають соціальну агресію, упередження, обман, егоїзм, конфліктна взаємодія, конфлікт, структура конфлікту, типологія конфліктів, причини виникнення конфліктів, динаміка конфлікту, взаємодія на рівні дружби і любові, атракція, дружба, любов, альтруїзм.

Взаємодія і міжособистісний вплив: міжособистісний вплив, стратегії, види міжособистісного впливу, психологічний вплив, особистий вплив, функціонально-рольовий вплив, індивідуально-специфічний вплив, комунікативний вплив, види психологічного впливу, переконання, зараження, навіювання, наслідування.

Відчуття потягу (закоханості) і близькість, дружба та любов

Дружба, любов, підтримка близьких взаємин, завершення стосунків, мистецтво любити і бути коханим

Упередження: антипатія до інших

Природа та влада забобонів, соціальні джерела забобонів, емоційні джерела забобонів, когнітивні джерела забобонів, чи можемо ми перемогти упередження?

Агресія: заподіяння шкоди іншим

Що таке агресія?, теорії агресії, чинники, які провокують агресію, послаблення агресії, реформування культури, яка проповідує насильство

Переконання

Способи переконання, складові переконання, приклади досліджень у галузі переконуючого впливу: як секти вербують прихильників, опір переконанню: щеплення установок, бути відкритим, але не легковірним

Сприймання і розуміння у процесі міжособистісного спілкування

Сприймання і розуміння людьми одне одного у процесі міжособистісного спілкування. Соціальне і міжособистісне пізнання: категоризація, соціальна перцепція. Особливості процесів міжособистісного пізнання: перше враження, раціональне розуміння.

Перцептивні механізми та ефекти: ідентифікація, інтродекція, проекція, емпатія, егоцентризм, рефлексія, стерео типізація, каузальна атрибуція, фундаментальна помилка атрибуції, ефекти соціальної перцепції, ефект ореолу, феномен логічної помилки, ефект пріоритету, ефект новизни, ефект первинності, ефект поблажливості.

Перешкоди на шляху спілкування. Бар'єри спілкування: комунікативні бар'єри, макробар'єри, мікробар'єри, види комунікативних бар'єрів, фасцинація.

Альтруїстична поведінка у взаємодії. Труднощі спілкування. Деформації спілкування

Соціально-психологічна характеристика спілкування

Спілкування як феномен соціальної психології. Усамітнення, спілкування, міжособистісне спілкування, особистість у контексті спілкування.

Основні характеристики спілкування. Структура спілкування, рівні, функції спілкування, види спілкування, стратегії спілкування, стратегії конфліктного спілкування, тактики спілкування, стилі спілкування, засоби спілкування, вербальні засоби спілкування, невербальні засоби спілкування, невербальне спілкування, невербальні комунікації, невербальна поведінка.

Форми спілкування.

Соціокультурні аспекти спілкування

Соціально-психологічна характеристика комунікації.

Комунікація в міжособистісних відносинах. Комунікативна сторона спілкування. Комунікація (комінукатор, реципієнт, канал передавання інформації), специфіка міжособистісної комунікації, функції, види і форми комунікації, аксіальна комунікація, ретяльна, комунікація, табу, стереотипи, комунікативний простір міжособистісних відносин.

Психологічні особливості вербальної і невербальної комунікації. Говоріння, слухання, кінетика, проксеміка.

Спілкування та спільна діяльність як поняття соціальної психології

Альтруїзм: допомога іншим

Чому люди допомагають одне одному?, коли ми допомагаємо одне одному?,

кому ми допомагаємо? як зробити допомогу більше розповсюдженим явищем?, впровадження соціальної психології у життя

Соціальне пізнання

Соціальні ролі, соціальний контроль і викривлення в процесах соціального сприйняття, про психологію прогнозування.

Конфлікт та примирення

Тема 4. Соціальна психологія груп

Соціальна психологія малих груп

Феномен групи з погляду соціальної психології. Соціальна спільність і соціальна група, соціально-психологічні параметри, характеристики та ознаки групи, параметри, що характеризують групу як цілісність, психологічний зміст спільної діяльності, композиція, структура групи, горизонтальні групові структури, вертикальні групові структури, групові процеси, параметри, що характеризують індивіда як члена групи, групові норми, соціальний контроль, групові цінності, групові санкції, групові очікування, експектації, статус, позиція, роль і ранг, соціально-психологічні ознаки групи, “Ми-почуття”, класифікація груп, групова свідомість.

Мала група у контексті соціальної психології. Сутнісні ознаки малої групи: мотиви об'єднання людей у групи, сутнісні ознаки, мала група, критерій максимальної кількості. Види і структурні характеристики малої групи: види малих груп (первинні, вторинні, формальні, неформальні, референтні, групи членства, квазігрупи), структурні характеристики малої групи, структура малої групи, формальна (ділова) структура, неформальна структура малої групи, співвідношення формальної і неформальної структур, комунікативна структура малої групи, комунікативний потенціал групи, компоненти, комунікація, комунікативна мережа, централізовані мережі, децентралізовані мережі, структура соціальної влади і впливу в малій групі, лідерство і керівництво, групові ролі.

Динамічні характеристики малої групи. Групова динаміка, механізми групової динаміки, механізми розвитку, механізми стабілізації. Концепції і моделі розвитку малої групи: нормативний вплив у групі, вплив норм групової більшості, конформізм, конформна поведінка, конформність, негативізм, нонконформність, чинники, що зумовлюють конформну поведінку, типи конформної поведінки, вплив норм меншості, меншість, порівняння особливостей впливу більшості та меншості.

Основні підходи та напрями у вивченні малої групи.

Вплив групи

Соціальна фасилітація, соціальні лінощі, деіндивідуалізація, групова поляризація, групове мислення, вплив меншості, чи шкідливі для нас групи?

Динамічні характеристики малої групи.

Керівництво і лідерство у малих групах. Особливості керівництва і лідерства у групі, чинники внутрігрупової єдності, керівництво, керівник, лідерство, лідер, відмінності, функції лідера, стилі і типологія лідерства, типи керівників, модель управлінської сітки, стилі керівництва. Теорії походження лідерства.

Прийняття групового рішення. Прийняття рішення, прийняття рішення як теоретична проблема, переваги і недоліки групового прийняття рішень, феномену “зсування до ризику”, ефект групової нормалізації, групова нормалізація, “феномен групової поляризації”, групова поляризація, феномен “group-think”, прийняття рішення як практична проблема, групова дискусія, групове інтерв'ю.

Проблема групової згуртованості і груповий конфлікт. Групова згуртованість, групова сумісність, соціально-психологічний клімат групи, конфлікти між особистістю і групою, внутрігрупові конфлікти, міжгрупові конфлікти, рівень напруженості у групі, групові конфлікти.

Соціально-психологічні явища в малих групах.

Групові процеси: групове мислення, третя хвиля.

Конформізм

Вплив групового тиску на модифікацію і викривлення суджень, креативне рішення проблем як результат впливу меншості.

Соціальне середовище

Досвід міського життя: психологічне дослідження, Стенфордський експеримент у в'язниці.

Психологія великих соціальних груп.

Загальна характеристика великих соціальних груп: класифікація великих соціальних груп (соціально-класові, соціально-демографічні, соціально-етнічні, соціально-професійні, соціально-територіальні), загальні ознаки, спосіб життя великої соціальної групи, структура психології великих соціальних груп, методи дослідження психології великих соціальних груп.

Психологія соціальних класів: соціальні класи, соціальна страта, класові потреби, інтереси, соціальний інтерес, ідеал. Соціальна мобільність: поняття, типи (вертикальна / горизонтальна), механізми, соціальні та психологічні чинники. Міграція як вид просторової мобільності: сутність, соціальні та психологічні характеристики.

Психологія етнічних груп: етнічна група, етнопсихологія, етнічна ідентифікація, етнічна свідомість, етнічна соціалізація, ментальність, національний характер, етнічний стереотип, етноцентризм, національний характер, національна свідомість, особливості психічного складу українців. Форми існування етносів та основні етнічні процеси.

Психологія масових явищ і великих стихійних груп і міжгрупових відносин.

Психологія масових явищ: громадська думка, умонастрій, суспільна свідомість, суспільний настрій, масова свідомість, масовий настрій, мода, чутки, паніка.

Психологічні особливості великих стихійних груп: маса, публіка, аудиторія, натовп. Натовп як велика стихійна група, природа натовпу, характеристики натовпу, класифікація натовпу, соціально-психологічні особливості окремих його різновидів, психологічні особливості поведінки індивіда в натовпі.

Міжгрупові відносини. Розвиток соціально-психологічних уявлень про міжгрупові відносини: внутрігруповий фаворитизм, міжгрупова дискримінація,

міжгрупове сприймання. Соціальна стратифікація та соціальні нерівності. Основні критерії соціальної стратифікації. Види нерівності (економічна, політична, правова, культурна, цифрова, мобільна та ін.).

Специфіка міжгрупової взаємодії та міжгрупового сприймання: міжгрупова поведінка, міжгрупові конфлікти, причини міжгрупових конфліктів, цілісність і уніфікованість, стереотип.

Натовп і паніка.

Натовп як велика стихійна група, природа натовпу, характеристики натовпу, класифікація натовпу, соціально-психологічні особливості окремих його різновидів, психологічні особливості поведінки індивіда в натовпі.

Соціальна психологія деструктивних культів.

Феномен деструктивних культів й контролю свідомості. Пояснення контролю свідомості: екзотичні й буденні психологічні маніпуляції.

Методи вербовки та контролю свідомості в деструктивних культах.

Групове мислення як механізм впливу на особистість в деструктивному культі.

Психологічні механізми впливу на особистість в культі.

Вплив деструктивних релігійних сект на психічне здоров'я й особистість людини.

Психологія особистості

Тема 1. Психологія особистості: вступ у дисципліну. Особистість як об'єкт психологічного пізнання.

Компоненти теорії особистості. Критерії оцінки теорії особистості.

Основні положення, що стосуються природи людини.

Тема 2. Дослідження й оцінка в психології особистості. Метод анамнезу.

Кореляційний метод.

Експериментальний метод.

Метод тестів у дослідженні особистості.

Тема 3. Психодинамічний напрямок у психології особистості.

1: Зигмунд Фрейд: психодинамічна теорія особистості

Психоаналіз: основні концепції і принципи. Інстинкт-рушійна сила поведінки. Розвиток особистості: психосексуальні стадії. Природа тривоги.

Основні положення З.Фрейда щодо природи людини. Емпірична валідація психодинамічних концепцій.

Застосування: психоаналітична терапія - дослідження несвідомого .

2: Карл Густав Юнг: аналітична теорія особистості

Психологічні функції. Психологічні типи.

Особисте та колективне несвідоме. Структура особистості. Розвиток особистості.

3: Альфред Адлер: індивідуальна теорія особистості Основні концепції і принципи індивідуальної психології. Комплекс неповноцінності його джерела та наслідки.

Стиль життя.

Неврози, їх причини та наслідки.

4: Епігенетична теорія особистості Е.Еріксона

Епігенетичний принцип.

Розвиток особистості: психосоціальні стадії. Основні положення Еріксону про природу людини.

5: Соціокультурна теорія особистості К.Хорні Розвиток особистості

Базальна тривога

Невротичні захисні механізми Базові орієнтації особистості

Тема 4. Диспозиційний напрямок у психології особистості: Гордон Олпорт, Реймонд Кеттел і Ганс Айзенк.

1: Гордон Олпорт: диспозиційна теорія особистості

Концепція рис особистості.

Пропріум: розвиток самості. Функціональна автономія. Зріла особистість. Основні положення Олпорта щодо природи людини.

Емпірична валідизація концепцій теорії рис особистості.

2: Теорія рис особистості

Реймонд Кеттел: структурна теорія рис особистості: основні концепції і принципи. Ганс Айзенк: теорія типів особистості.

Основні типи особистості.

Тема 5. Біхевіористичний напрямок у теорії особистості: теорія оперантного обумовлення Б. Ф. Скінера.

Підхід Скінера до психології. Респондентне й оперантне поведження. Основні положення Скінера щодо природи людини.

Емпірична валідизація концепцій оперантного навчання.

Тема 6. Соціально-когнітивний напрямок у теорії особистості: А.Бандура і Д. Роттер.

Альберт Бандура: соціально-когнітивна теорія особистості. Основні принципи соціально-когнітивної теорії.

Навчання через моделювання. Підкріплення через спостереження. Основні положення Бандури щодо природи людини.

Емпірична валідизація соціально-когнітивної теорії.

Тема 7. Когнітивний напрямок у теорії особистості: Дж. Келлі. Джордж Келлі: когнітивна теорія особистості. Біографічний нарис. Основи когнітивної теорії.

Теорія особистісних конструктів: основні концепції і принципи.

Основний постулат і деякі висновки з нього. Основні положення Келлі щодо природи людини.

Емпірична валідизація концепцій когнітивної теорії.

Тема 8. Гуманістичний напрямок у теорії особистості: А.Маслоу. Абрахам Маслоу: гуманістична теорія особистості

Основні принципи гуманістичної психології.

Мотивація: ієрархія потреб. Дефіцитарна мотивація і мотивація росту. Основні положення Маслоу щодо природи людини.

Емпірична валідизація концепцій гуманістичної теорії.

Тема 9. Феноменологічний напрямок у теорії особистості: К. Роджерс.

Карл Роджерс: феноменологічна теорія особистості. Точка зору

К.Роджерса на природу людини.

Керівний мотив у житті: тенденція актуалізації. Феноменологічна позиція К. Роджерса.

Основні положення К. Роджерса щодо природи людини. Я-концепція.

Тема 10. Психологія індивідуальних розходжень. Вступ до диференційної психології

Історія становлення диференційної психології Предмет та методи диференційної психології

Основні напрямки диференційно-психологічних досліджень

Темперамент як міра розвитку та еволюції індивідуальних психологічних якостей особистості

Історія дослідження темпераменту.

Сучасні напрямки, школи і центри дослідження темпераменту. Основні факти, закономірності, закони та їх пояснення (теорії, моделі). Невирішені проблеми та перспективи їх досліджень.

Характер як міра розвитку та еволюції індивідуальних психологічних властивостей особистості

Взаємовідношення типів темпераменту і характеру за параметрами реактивності та активності.

Розвиток уявлень про зв'язок темпераменту і характеру в історії психології. Характер та анатомічна конституція

Класифікація відхилень та акцентуацій характеру.

Психологічна служба

Тема 1. Цілі, задачі та структура психологічної служби в закладах освіти.

Основні законодавчі акти, нормативні документи, які регламентують та забезпечують діяльність Національної системи соціально-психологічної служби України. Концепція державної системи психологічної служби.

Національна система соціально-психологічної служби: психологічні та соціально- психологічні служби і підрозділи, які функціонують у різних відомствах; соціально-психологічні служби державної адміністрації; територіальні (муніципальні) структури (об'єднання), які надають соціально-психологічні послуги населенню.

Мета та завдання Національної системи соціально-психологічної служби. 1 Центральний, обласний, районний (міський) рівні діяльності органів служби.

Функції та специфіка діяльності науково-методичного центру, Ради з практичної психології, головного психолога області, обласних, районних та міських центрів Національної системи соціально-психологічної служби, порядок їх атестації, акредитації.

Законодавчі акти України, що стосуються діяльності окремих складових Національної системи соціально-психологічної служби України.

Психологічна служба в галузі освіти. Закон «Про освіту», «Про загальну середню освіту України». Положення «Про психологічну службу системи освіти України». Мета діяльності практичного психолога в школі.

Законом України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні».

Соціальні служби для молоді.

Тема 2. Історія психологічної служби в нашій країні та за кордоном.

Досвід психологічної служби США. Досвід розвитку шкільної психологічної служби у Франції. Досвід розвитку шкільної психологічної служби в Німеччині. Досвід організації і діяльності шкільної психологічної служби в країнах Східної Європи. Педологія як перший етап практичного застосування психології в навчально-виховному процесі школи.

Формування теоретичних і практичних передумов участі психологів у роботі школи.

Основні віхи на шляху становлення вітчизняної психологічної служби. Роль шкільної психологічної служби (ШПС) у вирішенні проблем школи. Обумовленість ефективності навчально-виховного процесу психологічним чинником. Основні групи шкільних проблем, що потребують участі психолога.

Головна мета ШПС. Функції ШПС. Завданнями ШПС. Форми роботи. Вимоги до організації служби. Моделі ШПС. Рівні та напрямки функціонування ШПС.

Тема 3. Принципи роботи практичного психолога системи освіти.

Практичний психолог у дошкільному закладі. Основні напрямки роботи практичного психолога з дітьми дошкільного віку.

Особливості організації, методики, види та форми проведення корекційно-розвивальних занять з дошкільниками. Розвиваюча робота з дітьми від 1 до 3 років. Розвиваюча робота з дітьми старшого дошкільного віку. Напрямки та форми превентивної та консультативної роботи практикуючого психолога з батьками, вихователями з питань проблемної поведінки дошкільника. Участь психолога у медико-психолого-педагогічній комісії.

Програми психокорекційної допомоги дітям із порушеннями емоційної сфери, дитячої гіперактивності, агресивності, асоціальності. Відставання у психічному розвитку, причини відставань та засоби їх корекції.

Молодший шкільний вік. Компоненти готовності дитини до школи. Сутність критерії та методи діагностики. Інтелектуальна пасивність молодших школярів: причини, способи виявлення та подолання. Робота з обдарованими дітьми у початковій школі. Шкільна дезадаптація учнів молодших класів: причини, шляхи подолання, психопрофілактика.

Підлітковий вік. Загальна вікова характеристика. Особливості психічного розвитку. Специфіка навчальної діяльності в цей період. Криза підліткового віку. Технології психологічної роботи з підлітками. Завдання та зміст психологічної профілактики. Проблеми самооцінки у підлітковому віці. Акцентуації характеру як вид роботи психолога з підлітками. Внутрішні конфлікти підлітків: психодіагностика та корекція. Проблеми міжособистісного спілкування у підлітковому віці.

Рання юність. Загальна характеристика віку. Особливості психічного розвитку періоду ранньої юності. Проблеми особистісного розвитку на етапі ранньої юності: Перспективи професійного самовизначення. Життєві цілі та

психологічне здоров'я. Проблема сенсу життя в ранньому юнацькому віці. Характеристика основних проблем міжособистісної взаємодії юнацтва (конфлікти, боротьба за лідерство тощо). Розвиток цілеспрямованості. Цілепокладання та професійне самовизначення. Технології психологічної роботи з учнями раннього юнацького віку. Профорієнтаційна робота зі старшокласниками. Психологічна підтримка процесу становлення особистої ідентичності юнаків та дівчат як напрямок діяльності психолога в освіті.

Психологічна робота з сім'ями учнів різного віку. Основні концепції психологічної роботи з батьками учнів. Діагностичні засоби вивчення особливостей сімейного виховання учнів. Методики психологічної допомоги батькам учнів. Психологічна підтримка дитини: практичні рекомендації. Розвиток ефективного стилю спілкування з дитиною. Рефлексивне слухання. Мистецтво побудови повідомлення із застосуванням методу рефлексивного слухання. Деякі стратегії подолання конфліктів між дітьми та дорослими.

Робота з педагогічним колективом як напрям діяльності психологічної служби в системі освіти. Оцінка професійної діяльності викладача. Психологічні вимоги до особистості педагога. Загальні та спеціальні здібності викладача. Психологічний портрет педагога: позитивні та негативні аспекти. Особливості якості викладача, які вимагають психологічної корекції. Експертиза професійної компетентності педагога. Психологічні особливості педагогічного колективу. Оцінка психологічного клімату у педагогічному колективі. Педагогічні конфлікти: сутність, профілактика та методи вирішення. Індивідуальний стиль викладацької діяльності: психологічна допомога у становленні та корекції.

Тема 4. Основні види діяльності практичного психолога в закладах освіти.

Основні види діяльності практичного психолога: просвітницько-пропагандистська; пропедевтична і профілактична робота; психодіагностика, психологічне консультування; психодіагностика і прогностика; психокорекція, психотерапія та соціально-психологічна реабілітація

Просвітницька робота серед населення (у широкому і вузькому розумінні). Завдання просвітницької роботи. Основні форми просвітницької діяльності. Основні моменти просвітницька робота: пропаганду діяльності психологічної служби; ознайомлення певного контингенту людей із психологічними знаннями, які відповідають їх актуальним потребам і запитам; вибір таких форм просвіти, які полегшують сприймання психологічної інформації, викликають інтерес до психологічних знань, формують потребу користуватися ними у житті.

Форми просвітницької діяльності шкільної психологічна служба. Просвітницька діяльність психологічної служби у вищих навчальних закладах, її форми.

Найважливіші напрямками психопрофілактичної роботи: профілактика стресових і постстресових станів, пов'язаних із природними та технічними катастрофами; попередження виникнення надмірної психологічної напруги в суспільстві, що переживає кризові явища (економічні та політичні кризи,

міжетнічні, міжконфесійні конфлікти тощо); психологічна підтримка найбільш вразливих верств населення (пенсіонери, інваліди війни, праці, безробітні та інші); робота з попередження розпаду сім'ї, сімейних дисгармоній, відхилень у психічному розвитку дитини, які пов'язані з сімейними проблемами; профілактика порушень у психічному та особистісному розвитку вихованців дитячих будинків та учнів шкіл-інтернатів; профілактика девіантної поведінки молоді (правопорушення, пияцтво, наркоманія, токсикоманія).

Профілактична робота служби сім'ї, служб профорієнтації та працевлаштування в закладах освіти.

Психологічна діагностика. Психологічна корекція. Завдання психокорекції залежно від адресату та змісту корекційної роботи. Психоконсультація.

Тема 5. Етичний кодекс практичного психолога. Особистісні та професійні якості працівника психологічної служби.

Практичний психолог як професія. Кваліфікаційні характеристики і вимоги до практичного психолога. Обов'язки і права практичного психолога. Етичний кодекс в роботі психологічної служби. Сфери діяльності, що регламентуються нормами етичного кодексу. Основні нормативно-законодавчі документи в роботі психологічної служби. Вимоги до практичного психолога.

Принципи роботи практичного психолога. Індивідуальний підхід як основний принцип діяльності практичного психолога.

Основні документи в роботі практикуючого психолога: декларація прав людини; декларація прав дитини; етичний кодекс психолога.

Посадова інструкція психолога.

Проблема особистісної і професійної підготовки психолога-практика в сучасних умовах.

Тема 6. Документальне забезпечення фахової діяльності практичного психолога в закладах освіти.

Програма психологічної роботи у закладах освіти – головний документ психолога.

Зразковий перелік видів діяльності, що входять у різноманітні програми. Умови ефективного планування. Планування роботи на тиждень. Планування роботи на поточний рік. Психолого-педагогічна карта першокласника.

Нормативно-правова документація. Навчально-методична документація. Довідково-інформаційна документація. Обліково-статистична документація. Документація для службового використання.

Загальна характеристика комплексу інструктивно-директивної документації навчально-виховного закладу.

Переліково-реєстраційна документація. Довідково-інформаційна документація.

ДСК – документація для службового користування.

Додаткова документація.

Оформлення і робота психологічного кабінету.

Тема 7. Психологічна служба дошкільного навчально-виховного закладу.

Загальна характеристика віку. Особливості психічного розвитку. Цінність

дошкільного дитинства.

Основні напрямлення роботи психолога з дітьми дошкільного віку. Практичні проблеми соціалізації дошкільників. Проблема розвитку і навчання в практичній роботі з дошкільниками. Розвиваюча робота з дітьми переддошкільного віку (2-3 року). Розвивальна робота з дітьми молодшого і середнього дошкільного віку (3-5 років). Розвиваюча робота з дітьми старшого дошкільного віку.

Дошкільники «групи ризику». Характеристика основних труднощів розвитку дитини.

Тема 8. Психологічна служба в системі середньої освіти. Робота психолога з молодшими школярами.

Вступ дитини до школи. Поняття «Психологічна готовність до школи». Аналіз існуючих методів визначення готовності до школи.

Діагностична програма але визначенню психологічної готовності дітей 6-7 років до шкільного навчання. Корекційна і розвивальна робота.

Шкільне дитинство, або молодший шкільний вік. Загальна характеристика віку.

Особливості психічного розвитку. Цінність молодшого шкільного віку.

Робота з розвитку пізнавальних процесів у молодших школярів. Розвиток уваги.

Розвиток пам'яті. Розумовий розвиток. Робота по розвитку моторики.

Взаємини молодших школярів з однолітками і дорослими.

Молодші школярі «групи ризику». Неуспішність в початкових класах. Діти з синдромом дефіциту уваги (гіперактивні). Повільні діти. Демонстративні діти. Тривожні діти. Ліворуке дитя в школі.

Тема 9. Психологічна служба в системі середньої освіти. Робота психолога з підлітками.

Загальна характеристика віку. Особливості психічного розвитку.

Проблема підліткової кризи. Основні напрямлення роботи психолога з дітьми молодшого підліткового віку. Завдання розвитку.

Етап переходу з початкової школи у середню ланку. Адаптація до п'ятого класу. Формування уміння вчитися в середній школі. Психологічна допомога при труднощах в навчанні.

Основні напрямлення роботи психолога в середньому підлітковому віці. Завдання розвитку. Розвиток і зміцнення відчуття дорослості. Формування інтересу до себе. Розвиток самооцінки, відчуття власно гідності. Розвиток учбової мотивації. Розвиток інтересів.

Основні напрямлення роботи психолога в старшому підлітковому віці. Завдання розвитку. Розвиток спілкування зі однолітками. Розвиток волі. Розвиток мотиваційної сфери. Опанування способів регуляції емоційних станів. Розвиток уяви.

Психологічні проблеми отрочтва як пубертатного періоду розвитку.

Дозрівання організму. Функціональних можливості і стани. Розвиток моторної і мовної сфер.

Самооцінка зовнішності, «фізичне Я». Сексуальний розвиток.

Підлітки «групи ризику». Проблема «групи ризику» серед підлітків. Виникнення психічних захворювань у підлітків. Підлітки з акцентуаціями характеру і психопатіями. Невротичний розвиток особистості у підлітків. Вживання психоактивних речовин і хімічна залежність в підлітків. Суїцидальна поведінка підлітків. Підлітки з дисфункціональних сімей. Проблеми, пов'язані з сексуальним розвитком.

Тема 10. Психологічна служба в системі середньої освіти. Робота психолога з юнаками.

Загальна характеристика віку. Особливості психічного розвитку. Цінність ранньої юності і завдання розвитку. Проблеми особистісного розвитку на різних етапах раннього юнацького віку.

Вибір форми навчання і способу життя в юнацькому віці Соціально-психологічна адаптація в новій групі.

Професійне самовизначення. Життєві цілі. Психологічне здоров'я. Хлопці і дівчата «групи ризику».

Можливі варіації дорослішання. Адиктивна поведінка. Юнацька сексуальність.

Тема 11. Психологічна служба у ВНЗ.

Структурні одиниці психологічної служби.

Модель психологічної служби. Робота зі студентами. Робота з викладачами та кураторами. Робота з батьками (батьківська академія).

Форми та методи роботи зі студентами та співробітниками. Діагностика індивідуально-психологічних особливостей особистості. Індивідуально-психологічне консультування. Тренінг особистісного росту. Тренінг комунікативної компетентності. Тренінг професійного самовизначення. Діагностика психологічного клімату колективу.

Основні напрямлення діяльності. Психологічна профілактика. Психологічна гігієна. Психологічна діагностика. Психологічне консультування. Психологічна корекція (психокорекція). Психологічне просвітництво. Науково-дослідницька робота.

Тема 12. Психологічна служба в закладах інтернатного типу.

Специфіка роботи психолога в закладах інтернатного типу. Психолого-медико-педагогічний консиліум (ПМПК) в навчальних закладах. Структура та зміст психологічного супроводу. Сумісна робота психологів, педагогів, медичних працівників.

Психічні та фізичні особливості дітей, які виховуються в закладах інтернатного перебувають в дитячих закладах інтернатного типу. Викривлення у спілкуванні з дорослими. Дефекти в інтелектуальному та емоційно-вольовому розвитку таких дітей.

Програма, методи та способи роботи з дітьми. Індивідуалізований підхід до дітей, які навчаються в закладах. Розвивальні психопрофілактичні та психокорекційні програми. Методологічні принципи та правила побудови психофізичного вивчення. Принцип комплексного вивчення. Принцип онтогенетичного підходу. Принцип детермінованого підходу. Принцип

динамічного вивчення. Принцип нормативності розвитку. Психолого-педагогічне обстеження (медичне, психологічне, педагогічне). Визначення педагогічних умов і індивідуальних прийомів та методів допомоги в умовах навчання.

Тема 13. Особливості роботи шкільного психолога з педагогічним колективом.

Задачі роботи психолога з педагогічним колективом. Поняття «педагогічна діяльність». Підходи до вивчення педагогічної діяльності. Структура педагогічної діяльності. Мотивація педагогічної діяльності. Уміння в педагогічній діяльності.

Функції педагогічної діяльності. Діагностична функція. Орієнтовно-прогностична функція. Конструктивно-проектувальна функція. Організаторська функція. Інформаційно-пояснювальна функція. Комунікативно-стимулююча функція. Аналітико-оцінна функція. Дослідницько-творча функція. Гностична функція.

Основний зміст роботи психолога по збереженню психологічного здоров'я педагога.

Проблеми емоційного вигорання.

Взаємодія педагогів з дітьми, які мають порушення психологічного здоров'я.

Методи дослідження педагогічної діяльності. Опитування. Оцінювання (рейтинг).

Спостереження. Метод самооцінки. Соціометрія. Тестування.

Методи групової роботи з педагогами. Інформаційні методи. Проблемні методи.

Активні методи – заняття з елементами тренінгу, тренінги.

Тема 14. Особливості роботи шкільного психолога з батьками.

Загально шкільні та класні батьківські збори. Батьківські збори запитань і відповідей у молодших класах. Батьківські збори запитань і відповідей у середніх класах. Батьківські збори запитань і відповідей у старших класах.

Психологічні аспекти сімейного виховання. Батьківське ставлення до дитини.

Формування в учнів адекватної позитивної самооцінки.

Науково-практичні конференції для батьків. Відвідування сімей.

Психолого-педагогічні консультації для батьків. Цілі та загальні принципи індивідуального консультування батьків. Індивідуальне консультування батьків з урахуванням вікових особливостей дітей. Консультація для батьків першокласника.

Консультація для батьків агресивних дітей. Консультація для батьків дітей, які відчувають страхи. Консультація для батьків дітей, схильних до брехні. Консультація для батьків щодо спілкування з дітьми, які мають емоційні труднощі. Консультування батьків, які мають дітей з порушеннями психічного здоров'я.

Індивідуальні співбесіди з батьками. Індивідуальні форми роботи із самоосвіти батьків. Групова робота з батьками. Психологічний лекторій для

різних категорій сімей.

Бар'єри в роботі з батьками (вікові, соціальні, етнокультурні, професійні, індивідуально-особистісні).

Діагностика дитячо-батьківських відносин.

Психодіагностика

Тема 1. Поняття про психодіагностику.

Психодіагностика як галузь психологічної науки. Психодіагностика – теорія і практика постановки психологічного діагнозу. Термін «діагноз». Методики постановки психологічного діагнозу. Три основних підходи в психодіагностиці - каузальний, сумативний, кондиціональний.

Психодіагностичний метод. Основні особливості і(результативності) і засобу (особливостей) виконання діяльності. «Суб'єктивний» підхід – діагностика здійснюється на основі зведень, що повідомляються про себе, самоопису особливостей особистості, поведінки в тих або інших ситуаціях. «Проективний» підхід – діагностика здійснюється на основі аналізу особливостей взаємодії з зовнішньо нейтральним, як би безособовим матеріалом, що стає в силу його відомої непевності (слабоструктурності) об'єктом проекції.

Психодіагностичне обстеження. Три основних етапи психодіагностичного обстеження.

Психологічний діагноз. Предмет психологічного діагнозу. Симптоматичний, етіологічний, типологічний діагноз. Діагноз і прогноз. Розвиток теорії психологічного діагнозу.

Психодіагностичні завдання. Розрізнення ситуації клієнта і ситуації експертизи. Чотири варіанти психодіагностичних ситуацій. Добровільна участь в обстеженні, самостійний вибір життєвої поведінки. Примусова участь, самостійний вибір поведінки. Примусова участь, нав'язаний вибір поведінки, масове примусове обстеження. Добровільна участь в обстеженні, вибір подальшої поведінки нав'язаний. Тип ситуації і його вплив на результати обстеження.

Тема 2. Історія виникнення та розвитку ПСД. Історія психологічної діагностики

Передісторія психодіагностики. Тести на професійну спрямованість у школах переписувачів Давнього Вавилону. Система іспитів кандидатів в Давньому Єгипті. Система іспитів у школі Піфагорійців у Давній Греції.

Система перевірки здібностей людей, що бажали зайняти посади чиновників у Давньому Китаї. Професійні конкурси й іспити в середньовічному В'єтнамі.

Становлення психодіагностики як самостійної галузі психологічної практики.

Криза прикладної психології 20-30-х рр. ХХ в. Психотехніка. Педологія. Основні джерела критики тестів.

Основні віхи в становленні науково-методологічної бази тестів. Історія виникнення і становлення проективних методик.

Тема 3. Психометричні основи ПСД.

Ефективність тестів. Надійність, валідність, дискримінативність, використання шкали інтервалів, стандартизація

Тема 4. Класифікація психодіагностичних процедур. Вербальні і невербальні психодіагностичні методики.

Види діагностичних методів. Об'єктивні тести. Стандартизовані самозвіти. Проективні техніки, характерні риси, приклади. Діалогічні (інтерактивні) техніки (бесіди, інтерв'ю, діагностичні ігри), характерні риси, приклади.

Тема 5. Проективні методики.

Поняття проєкції. Проективні методики. Проективна гіпотеза. Розуміння проєкції, її психоаналитическое тлумачення.

Істотні ознаки проєктивних методик. Групи проєктивних методик.

Надійність і валідність проєктивних методик. Види проєктивних методик.

Тема 6. Діагностика природних психофізіологічних особливостей людини. Діагностика природних психофізіологічних особливостей людини.

Поняття про природні особливості людини.

Методики діагностики індивідуальних психофізіологічних особливостей людини. Лабораторні методики. Бланкові методики. Електроенцефалографічні методики. Рухові методики. Апаратурні методики.

Бланкові методики діагностики лабільності і сили нервової системи в мислиннево-мовленнєвій діяльності. Бланкові методики, що діагностують явища основних властивостей нервової системи в мислиннево-мовленнєвій діяльності, розроблені під керівництвом К.М.Гуревича. Перехід до діагностики проявів ЦНС у мислиннево-мовленнєвій діяльності. Кількісні показники нейрофізіологічних особливостей людини.

Методики діагностики проявів лабільності нервової системи в мислиннево-мовленнєвій діяльності. Загальна характеристика лабільності. Прояви лабільності-інертності нервової системи у швидкісних, темпових показниках виконання різноманітних видів діяльності.

Метод спостереження. Основні вимоги до нього. Результативна і процесуальна сторони ЦНС, що фіксуються в процесі спостереження. Шкала, що використовується для діагностики ЦНС.

Тема 7. Об'єктивні тести: вимір інтелекту і тести спеціальних здібностей.

Тести інтелекту. Визначення тестів інтелекту. Теорії інтелекту. Загальний і спеціальний інтелект. Чинники інтелекту. Загальні характеристики ефективних інтелектуальних тестів.

Інструкції і завдання для інтелектуальних тестів. Вимоги до інструкції для інтелектуальних тестів. Завдання для інтелектуальних тестів. Аналогії, виняток зайвого і продовження послідовностей. Приклади завдань із застосуванням аналогії, винятки зайвого і продовження послідовностей.

Тести спеціальних здібностей і досягнень. Визначення тестів спеціальних спроможностей і досягнень. Особливості тестів спеціальних спроможностей і досягнень. Структура завдань тестів спеціальних спроможностей і досягнень.

Чинники ефективності завдань.

Види завдань.

Тема 8. Особистісні опитувальники.

Визначення особистісних опитувальників. Основні проблеми особистісних опитувальників: фальсифікація відповідей, зниження достовірності одержуваних даних у силу впливу чинників, що мають настановну природу, розходження в розумінні питань тих, що обстежуються.

Установки на згоду, на відповіді, що соціально схвалюються, на невизначені або усереднені відповіді, на полярні відповіді. Характеристика установок на згоду, на відповіді, що соціально схвалюються, на невизначені або усереднені відповіді, на полярні відповіді.

Засоби нейтралізації установок на згоду, на відповіді, що соціально схвалюються, на невизначені або усереднені відповіді, на полярні відповіді.

Ознаки правильно сформульованих завдань в особистісних опитувальниках.

Тема 9. Психодіагностика мотивації.

Місце мотивації в структурі особистості людини. Поняття «мотив» у світовій і вітчизняній психології. Специфічність предметного змісту мотивів. Мотивація як єдність особистісних детермінант, тобто стійких мотивів особистості, і характеристик безпосередньої ситуації (тобто ситуаційних детермінант).

Мотив і мотивація. Узагальнені мотиви – мотиви з узагальненням, відносно стійким предметним змістом, як стійкі атрибути особистості. Конкретні мотиви – мотиви, предметний зміст яких вузькоспецифічний. Діагностика визначеного мотиву однозначно і діагностика мотивації. Відмінність мотиву від мотивації з боку динамічно енергетичних характеристик.

Індикатори мотивації.

Прямі методи психодіагностики мотиваційної сфери особистості. Анкета з прямими запитаннями. Опитувальник з гіпотетичними ситуаціями. Методики змінення настанов. Методики, що найчастіше використовуються для виявлення мотивації, – ТАТГ. Мюррея, тест фрустрацій Розенцвейга, тести незакінчених речень, незакінчених розповідей.

Вимір мотивації досягнення. Вихід книги «Мотивація досягнення» (McClelland D., Atkinson J. et al., 1953). як точка відліку часу на початку досліджень проблем мотивації людини. Основні категорії контент-аналізу Г.Хекхаузена: для мотиву прагнення до успіху виділені впливаючі категорії:

Категорії для мотиву уникнення невдач.

Тема 10. Психодіагностика міжособистісних взаємовідносин.

Об'єкт психодіагностики міжособистісних відносин.

Методи психодіагностики міжособистісних відносин.

Методики, основані на закономірностях проксемічного поведіння людей.

Діагностика індивідуально-особистісних властивостей, що впливають на міжособистісні відносини.

Спільний тест Г.Роршаха для діагностики порушень сімейного

спілкування.

Методика «Малюнок родини».

Тема 11. Задача шкільної психодіагностики.

Психолого-педагогічні і психологічні задачі, що виникають у взаємодії педагога і психолога в школі.

Змістовна класифікація психолого-педагогічних проблем, у рішенні яких бере угодинить психодіагност.

Принципи психодіагностической роботи шкільного психолога.

Тема 12. Соціальні та етичні аспекти ПСД.

Поширення і використання діагностичних методик у відповідності з етичними стандартами психології.

Основні принципи, що складають етичний кодекс психолога-діагностика.

Психокорекція

Частина 1. Основні питання теорії та практики психокорекції.

Тема 1. Предмет та завдання психокорекції. Основні питання теорії і практики психокорекції

Психологічна корекція як вид надання психологічної допомоги особистості. Предмет психокорекції.

Природа психічних явищ, які підлягають психокорекції. Поняття особистісної деструкції та особистісної проблеми суб'єкта. Внутрішньоособистісний конфлікт та його зовнішні прояви.

Співвідношення понять «психотерапія», «психокорекція», «розвиток». Визначення психокорекції.

Сутність психологічної корекції. Специфічні риси психологічної корекції: дискретність та орієнтація на норми психічного розвитку. Аналіз категорії норми психічного та особистісного розвитку. Погляди вітчизняних та зарубіжних психологів на критерії норми.

Тема 2. Основи організації та проведення психокорекційного процесу

Психокорекційна ситуація і мета психологічної корекції. Цілі та завдання психологічної корекції. Зміст психокорекції.

Принципи психокорекції: принцип автономності особистості, нормативності та індивідуальності розвитку, особистісного досягнення, принцип випереджаючого розвитку, принцип системності розвитку, діяльнісний принцип корекції, принцип залучення значущих осіб, принцип особистісної мотивованості, принцип психокорекційного контакту та рівності позицій, принцип єдності діагностики і корекції.

Види психокорекції.

Основні етапи психокорекційної роботи. З'ясування причин особистісних проблем, труднощів розвитку. Специфіка психологічного обстеження як першого етапу корекції. Методи психологічного дослідження. Прогноз подальшого розвитку особистості за умови своєчасної корекції та за відсутності такої. Пошук способів розв'язання проблеми.

Розробка психокорекційної програми. Виконання програми психологічної корекції. Умови організації та проведення психокорекційного впливу.

Визначення ефективності корекційного впливу. Проблема етики в психокорекції. Значення особистості психолога.

Тема 3. Індивідуальна психокорекція

Форми організації психокорекційного процесу: індивідуальна та групова психокорекція. Визначення підстав для надання переваги індивідуальній чи груповій формі психокорекційної роботи.

Психологічні особливості індивідуальної психокорекції.

Тема 4. Групова психокорекція

Механізми психологічної корекції особистості в процесі групової роботи. Специфіка групової форми психокорекції. Принципи організації та правила участі в психокорекційній групі.

Особливості комплектування групи. Кількісний та якісний склад групи. Частота і тривалість зустрічей. Підготовка до проведення групової корекції.

Групова динаміка: групи з спонтанною динамікою, групи з керованою динамікою. Завдання, етапи та особливості організації групового процесу в різних вікових групах (дошкільники, молодші школярі, підлітки, юнаки). Тематика групових вправ різного призначення.

Керівництво психокорекційною групою.

Тема 5. Види психокорекційних груп

Види корекційних груп. Особливості проведення корекції в групах тренінгу К.Левіна. Особливості проведення корекції в групах зустрічей К. Роджерса. Психологічна корекція труднощів спілкування в групах соціально-психологічного тренінгу (СПТ). Групи особистісного росту. Гештальт-групи. Групи тренінгу умінь. Тілесно-орієнтовані групи.

Частина 2. Теоретичні основи та передумови психокорекційної практики

Тема 6. Психодинамічний напрямок. Корекційні впливи в класичному психоаналізі. Аналітична психологія К.Юнга. Аналітична індивідуальна психокорекція А. Адлера

Причини виникнення психологічних проблем у розумінні психоаналізу та шляхи їх розв'язання. Методи класичного психоаналізу: вільні асоціації, тлумачення сновидінь, інтерпретація та аналіз опору, аналіз переносу. Основні положення дитячого психоаналізу (А. Фрейд, М. Клейн, В. Штекель). Специфіка методів дитячого психоаналізу. Корекційні впливи у класичному психоаналізі.

Джерела психологічних проблем та причини виникнення внутрішнього конфлікту в аналітичній психології. Шляхи їх розв'язання. Мета психологічної допомоги. Етапи психотерапевтичного процесу: аналітичний і синтетичний. Методи аналітичної психотерапії. Значення активності особистості (переростання психотерапевтичного впливу в процес самонавчання, самовдосконалення).

Причини виникнення внутрішнього конфлікту та шляхи його розв'язання (мета психологічної допомоги) у розумінні А.Адлера. Етапи психотерапевтичного процесу: допомога особистості в зрозумінні себе та свого життєвого стилю, корекція цілей і мотивів з перспективою зміни стилю життя; розвиток соціального інтересу. Методи індивідуальної психотерапії А. Адлера.

Значення потенційних можливостей, «творчих сил» та соціальної спрямованості особистості, можливість їх використання в психокорекційній практиці.

Тема 7. Гуманістичний напрямок. Клієнт-центрований підхід К.Роджерса. Логотерапія В. Франкла

Причини виникнення внутрішнього конфлікту і психологічних проблем у розумінні гуманістичної психології. Шляхи їх розв'язання.

Гармонізація внутрішнього світу особистості та формування позитивної Я-концепції. Специфіка побудови взаємин учасників психокорекційного процесу. Поняття, які описують їхні взаємини: емпатія, турбота, конгруентність, психологічний клімат. Етапи психокорекційного процесу. Основні компоненти роджерівської психотехніки (встановлення конгруентності, вербалізація, відображення емоцій та ін.). Значення особистості психолога. «Триада Роджерса». Відображення емоцій та почуттів. Вправа «ознайомлення з переліком емоцій і почуттів». Вправа «Емпатія в консультативних взаєменах». Вправа «Формування різних рівнів емпатичного відреагування». Рольова гра «Консультативне інтерв'ю». Вправа «Складні почуття»

Логотерапія В.Франкла. Метод дереклексії. Метод парадоксальної інтенції.

Екзистенційний напрямок.

Тема 8. Поведінковий напрямок

Причини виникнення психологічних проблем і шляхи їх розв'язання в розумінні біхевіористів. Специфічність психокорекційної ситуації (модель навчання) та взаємовідносин учасників корекційного процесу (провідна та фіксована роль психолога-керівника). Етапи психокорекційного процесу. Методи поведінкової психотерапії

Тема 9. Когнітивний напрямок

Обговорення та розвінчування ірраціональних суджень (А.Елліс). Використання елементів раціональної, раціонально-емотивної терапії, логотерапії, екзистенційного підходу в психокорекційній практиці. Завдання і методи когнітивної психокорекції. Раціональне і ірраціональне мислення. Вікові та індивідуальні особливості проведення роз'яснювальної бесіди.

Принципи побудови бесіди психолога з клієнтом. Способи слухання. Вплив граматичних форм мови на психологічну реальність людини. Непрямі методи роз'яснення та переконання.

Використання літературних творів, поезії, легенд, крилатих висловів, фільмів, бувальщин з корекційною метою.

Етапи корекційного процесу, побудованого на моделі когнітивного напрямку». Самоспостереження та самоаналіз як шлях до розуміння та саморегуляції людиною своєї психічної реальності. Методи самоспостереження та самоаналізу. Методи керування емоційним станом та поведінкою. Зміна негативних думок на позитивні. Робота з прагненнями, мріями і бажаннями.

Тема 10. Трансактний аналіз

Причини виникнення психологічних проблем та шляхи їх розв'язання у трансактному аналізі Е.Берна. Позиція психолога. Прийоми (структурний аналіз, аналіз трансакцій, аналіз психологічної гри, аналіз сценарію) та методи корекції

особистості у трансактному аналізі.

Тема 11. Гештальттерапія Ф. Перлза.

Проблема відповідальності за себе і свої дії. Причини виникнення психологічних проблем та шляхи їх розв'язання в гештальттерапії Ф.Перлза. Методи гештальттерапії та можливості їх використання в психокорекційній практиці. Монодрама. Ампліфікація. Робота зі снами. Діалог між частинами власної особистості. Здійснення кругів. Незавершена справа. Проектна гра. Виявлення протилежного (реверсія).

Тема 12. Теоретична модель психокорекційної практики в Україні

Теоретична модель психокорекційної практики в Україні. Поняття «соціальна ситуація розвитку», «провідний вид діяльності», «вікові психічні новоутворення», «зона найближчого розвитку». Причини ускладнень психічного розвитку дитини.

Провідні джерела психічної травматизації дітей, виокремленні вітчизняними психологами: конфліктні взаємини та «неправильне» виховання в родині, особистісні риси батьків та особливості їх спілкування з дітьми. Сутність поняття «неправильне виховання». Типи «неправильного виховання» за В.Гарбузовим.

Психофізіологічні особливості дітей, які роблять їх більш вразливими до психогенних впливів: емоційна вразливість, вираженість почуття «Я», імпресивність, латентність або суперечливість розвитку та ін.

Сутність особистісного конфлікту в розумінні вітчизняних психологів, його поділ за змістом. Визначення поняття «невроз». Причини та фактори його формування. Схема розвитку неврозу за О. Захаровим. Роль і місце психолога в попередженні неврозу.

Концепція психокорекції за Т. Яценко (метод АСПН).

Частина 3. Практичні технології індивідуальної і групової психокорекції

Тема 13. Використання методів ігрової терапії з корекційною метою.

Використання методів ігрової терапії з корекційною метою Ігрова терапія. Загальна характеристика методу. Психологічні механізми корекційного впливу гри. Основні напрямки ігрової терапії: психоаналітична ігрова терапія; ігрова терапія, центрована на клієнті; ігрова терапія відреагування; ігрова терапія ставлень; «примітивна» ігрова терапія. Форми ігрової терапії: директивна та недирективна, індивідуальна, групова. Ігрова кімната і її устаткування. Вимоги до психолога-ігротерапевта. Можливості використання ігрової терапії для розв'язання різних психологічних проблем дитини (корекція страхів, застарілих травм, невпевненості в собі, неврівноваженості, агресивності та ін.).

Тема 14. Використання сугестивних методів з корекційною метою

Використання сугестивних методів з корекційною метою Сугестивні методи впливу. Навіювання та самонавіювання. Завдання, особливості організації та проведення навіювання з урахуванням віку. Гетеросугестія в стані неспання та сомноленції. Метод довільного навіювання Кує. Аутогенне тренування. Візуалізація образу з психоемоційним вживанням у нього. Вплив кольору, форми, запаху, звуку, образу на психоемоційний стан. Кімната

психічного розвантаження.

Сугестивні техніки. Нейролінгвістичне програмування. Репрезентативна система. Техніка встановлення якорів. Рефреймінг. Прогресивна м'язова релаксація (метод Е. Джекобсона). Техніки релаксації. Вправи М. Норбекова. Аутогенне тренування за методом Й. Шульца.

Тема 15. Використання методів поведінкової терапії з корекційною метою

Використання методів поведінкової терапії з корекційною метою. Поведінкова терапія. Модель побудови психокорекційного процесу поведінкової терапії, її мета і методи.

Групи тренінгу вмінь. Навчання різних «життєвих умінь»: управління почуттями та емоціями, планування свого майбутнього, прийняття рішень, батьківські уміння, комунікативні уміння, впевненість у собі та ін. Основні елементи техніки тренінгу впевненості в собі.

Метод систематичної десенсибілізації і сенсибілізації. Імерсійні методи. Методи, засновані на принципі біологічного зворотного зв'язку. «Жетонний» метод. Метод Моріта. Холдінг. Імаго-метод.

Тема 16. Арт-терапевтичні техніки та їх застосування у психокорекції

Психологічні механізми корекційного впливу образотворчої діяльності. Використання проєктивного малюнка з метою корекції. Методи індивідуального і групового малювання (парне малювання, розмовне малювання, доповнювальне малювання тощо).

Проєктивний малюнок у психокорекції. Основні етапи коректувального процесу з використанням методу проєктивного малювання. Загальна схема аналізу малюнка.

Музикотерапія. Психологічний механізм корекційного впливу музики. Використання музики для розв'язання різних завдань корекції. Застосування музики як допоміжного засобу, який посилює вплив інших методів корекції. Перелік музичних творів, які можуть бути використані з корекційною метою.

Бібліотерапія. Складання історій. Казкотерапія. Використання казки з корекційною метою (складання, розігрування).

Лялькотерапія. Мандалотерапія. Піскова терапія. Фототерапія. Маскотерапія.

Тема 17. Використання тілесно-орієнтованих методів з корекційною метою

Використання тілесно-орієнтованих методів з корекційною метою. Можливості і спрямованість тілесних вправ. Завдання та методи тілесної терапії. Методи м'язового розслаблення (релаксації). Види дихання. Фізична розрядка. Постава, міміка, жести. Східні оздоровчі системи. Призначення та методи невербальної взаємодії.

Танцювальна терапія. Психологічний механізм корекційного впливу танцю. Завдання танцювальної терапії. Особливості організації корекційного процесу. Використання танцю, ритміки, психогімнастики для розв'язання проблем особистості.

Психогімнастика. Тематика та призначення психогімнастичних вправ

Тема 18. Кататимно-імажинативна терапія (символдрама)

Методика проведення символдраматичного сеансу. Тест квітка. Робота з конкретними мотивами. Робота з малюнком.

Тема 19. Тренінгові групи, соціально-психологічний тренінг, АСПН. Групова дискусія як метод групової роботи

Визначення та специфіка психологічного тренінгу. Цілі і завдання тренінгової роботи. Критерії класифікації тренінгів: групи підтримки, навчальні групи, розвиваючі групи. Принципи роботи тренінгової групи. Можливості, переваги та обмеження психологічного тренінгу. Процедурно-організаційні аспекти групового тренінгу. Етапи побудови змістовної роботи в тренінгу. Підготовка тренінгу. Форми організації тренінгових занять. Організаційні умови. Матеріально-технічне оснащення. Використання відеозйомки. Режим роботи. Інструкції у вправах. Завершення процедур. Обговорення. Про паузи.

Мета та завдання групової дискусії. Класифікація групових дискусій. Типи орієнтації групової дискусії. Основні змістові моменти групової дискусії. Особливості проведення дискусій.

Тема 20. Використання методів психодрами з корекційною метою

Основні компоненти психодрами: рольова гра, спонтанність, «теле», катарсис, інсайт. Дійові особи психодрами: психолог (режисер, аналітик), протагоніст, «допоміжне Я». Види психодрами: центрована на протагоністі, центрована на темі. Фази психодрами. Техніки психодрами. Використання методів психодрами з корекційною метою для розв'язання внутрішньоособистісних конфліктів, особистісних проблем, проблем спілкування, поліпшення стосунків з оточуючими.

Тема 21. Особливості сімейної психокорекції

Сім'я як об'єкт психокорекційного впливу. Життєвий цикл сім'ї. Функціональна та дисфункціональна сім'я. Визначення основних понять пов'язаних із терміном «сім'я».

Методики психокорекції дитячо-батьківських стосунків і сімейних стосунків. Конфліктна ситуація в парі та психотерапевтичне втручання. Психокорекція труднощів, що виникають на етапі втрати одного з членів сім'ї. Психокорекція труднощів, що пов'язані з розлученням. Розпізнавання та особливості роботи з різними моделями батьківсько-дитячих сценаріїв.

Патопсихологія

Тема 1. Предмет і завдання патопсихології. Принципи побудови патопсихологічного обстеження дітей.

Предмет і завдання патопсихології. Завдання патопсихології. Встановлення правильного діагнозу. Відмежування відхилень у поведінці дитини, що виникли під впливом соціальних умов, від тих, які зумовлені порушенням психічної діяльності. Ранню виявлення симптомів психічного недорозвитку, а також викривленого, дисгармонійного розвитку. Використання даних патопсихологічного обстеження при здійсненні коригування. Проведення медично-психологічної, трудової, судово-психіатричної експертизи.

Місце патопсихології в системі психологічних і медичних наук. Патопсихологія як галузь медичної психології. Патопсихологія та психопатологія. Патопсихологія та педагогічна психологія. Становлення патопсихології та її сучасний стан.

Принципи побудови патопсихологічного обстеження дітей. Аналіз продуктів провідної діяльності дитини як тих психологічних утворень, що найбільш насичені ознаками хворобливої симптоматики. Первинні та вторинні симптоми. «Проблемний» підхід до дослідження психіки дитини. Психодіагностичний підхід до дослідження психіки дитини як засіб вирішення експертних питань, при з'ясуванні причин соціальної дезадаптації дитини.

Проблема підбору експериментальних методик. Приблизна схема психологічного дослідження порушень психічної діяльності дитини молодшого та середнього шкільного віку. Особливості патопсихологічного обстеження підлітків.

Роль даних про порушення розвитку дитини в оптимізації навчально-виховного процесу. Повідомлення батькам дитини та її педагогам про результати патопсихологічного обстеження дитини. Способи корекції психічного розвитку: зміна соціальної ситуації розвитку, психотренінгові корекційні методи, психотерапевтичні корекційні методи.

Тема 2. Взаумозв'язок відхилень у функціонуванні психічних процесів у особистісному розвитку дитини.

Детермінанти відхилень у розвитку особистості. Порушення поведінки дітей як результат впливу генетичних факторів. Порушення внутрішнього розвитку, пологів, першого року життя. Особливості перебігу перинатального періоду. Конфлікт між підсвідомими потребами та соціальними нормами. Емоційний контакт матері з дитиною. Особистісні порушення як результат засвоєння неправильних поведінкових стереотипів та формування шкідливих звичок.

Структура первинного і вторинного дефектів. Первинний дефект як наслідок недорозвитку чи ушкоджень мозку. Механізми виникнення вторинних дефектів. Безпосередній зв'язок з ушкодженими функціями. Дія шкідливих факторів у період сензитивного розвитку. Соціальна депривація. Особистісні реакції на первинний дефект.

Частковий і загальний характер порушень психічного розвитку. Локалізація порушень. Ієрархія часткових і загальних порушень. Компенсація порушень. Вплив часу ураження на специфіку порушення. Тимчасовий та стійкий регрес. Розпад психічних функцій.

Порушення міжфункціональної взаємодії. Тимчасова незалежність функцій та щх ізоляція. Асоціативні зв'язки та фіксація пізнавальних процесів та почуттів. Асинхронія розвитку. Ретардація та акселерація психічного розвитку.

Тема 3. Розумова відсталість. Порушення, пов'язані з розвитком.

Затримка психічного розвитку. Вікові параметри психічної норми. Гармонійний психофізичний інфантилізм. Органічний інфантилізм. Церебрально-органічна затримка психічного розвитку. Соматогенна затримка

психічного розвитку. Педагогічна та мікро- соціальна занедбаність як причина затримки психічного розвитку.

Розумова відсталість. Олігофренія та її вплив на моторику, сенсорику, пам'ять, мову, інтелект, емоції. Ієрархічність недорозвитку при олігофренії. Причини виникнення олігофренії. Ступені олігофренії. Ідіотія. Імбецильність. Дебільність. Критерії диференційної діагностики.

Тема 4. Органічні синдроми і розлади

Мінімальна мозкова дисфункція. Причини мінімальної мозкової дисфункції. Прояви мінімальної мозкової дисфункції. Затримка і порушення розвитку моторики. Патопсихологічна діагностика мінімальної мозкової дисфункції.

Міжпівкульова дисфункція. Сутність та прояви міжпівкульової дисфункції.

Показники патопсихологічного обстеження міжпівкульової дисфункції.

Порушення мовлення. Моторна алалія. Показники її патопсихологічного обстеження та вплив на психічний розвиток. Сенсорна алалія. Дислексія та її причини. Фонематична, семантична, аграматична, мнестична та оптична дислексія. Дисграфія. Диференційна діагностика первинного та вторинного характеру порушень мовлення.

Епілепсія. Епілептичні реакції та епілептичні синдроми. Ознаки епілепсії. Специфічні порушення психічних процесів при епілепсії. Форми поведінки дітей, що страждають на епілепсію. Місце і форма навчання дітей, що хворіють на епілепсію.

Тема 5. Неврози і психопатії

Залежність дисгармонійного розвитку від порушень емоційної регуляції. Психопатії та їх класифікація. Базальні рівні емоційної регуляції. Рівень польової реактивності. Рівень стереотипів. Рівень експансії. Рівень емоційного контролю.

Психологічна сутність психопатій. Конституціональні психопатії. Шизоїда психопатія та її прояви під час патопсихологічного обстеження дітей. Епілептоїдна психопатія, її компенсаційні та гіперкомпенсаційні механізми та діагностичні ознаки. Циклоїдний тип психопатії. Психастенічна психопатія. Істероїдна психопатія, її вплив на пізнавальні процеси та особистісні якості. Нестійка психопатія. Збудлива психопатія. Невропатія. Неврастенія. Гіперстенічна та астеноіпохондрична її форми.

Психологічні особливості та внутрішньо-особистісний конфлікт при неврозах. Схема формування неврозів у дітей і підлітків (за Захаровим О.). Істеричний невроз як результат суперечності між загостреною потребою в емоційному визнанні з боку батьків та неможливості його задоволення. Фобічний невроз як суперечність між вираженим інстинктом самозбереження і слабкістю захисних механізмів. Неврози нав'язливих станів як прояв суперечності між почуттям і обов'язком.

Тема 6. Соціально дезадаптована поведінка неповнолітніх

Порушення стосунків дитини й дорослого як першоджерело соціальної дезадаптації. Травмуючий вплив стійкої негативної оцінки поведінки дитини.

Поняття психотравмуючої ситуації. Механізми психологічного захисту та специфіка їх функціонування у зрілої та незрілої особистості.

Новоутворення в структурі особистості дитини, які перешкоджають процесу соціалізації. Фактори, які обумовлюють формування новоутворень. Сутність і діагностичні ознаки новоутворень. Феномен «смислового бар'єру». Афект неадекватності. Розбіжність ставлень. Феномен схильності до адиктивної поведінки.

Типологія соціально дезадаптованої поведінки. Педагогічна занедбаність. Дезадаптована поведінка, зумовлена особливостями в розвитку психічної діяльності. Оманлива, ситуативна важковиховуваність. Власне важковиховуваність. Діагностичні ознаки та причини виникнення важковизовуваності.

Форми прояву девіантної поведінки. Правопорушення. Суїцидальна поведінка.

Відхилення в сексуальній поведінці.

Вживання алкоголю та наркотичних речовин. Стадії розвитку наркоманії. Нікотиноманія. Вживання алкоголю. Паління марихуани. Вживання власне наркотичних препаратів. Делінквентна поведінка як крайня форма соціальної дезадаптації.

Основні напрямки і форми профілактики девіантної поведінки.

Тема 7. Порушення психічного розвитку в підлітковому віці

Акцентуації та психопатії. Акцентуація як крайній варіант норми. Частота акцентуацій, які спостерігаються у підлітків. Специфічні ознаки акцентуацій. Типи підліткових акцентуацій. Гіпертимний тип. Циклоїдний тип. Лабільний тип. Сенситивний тип. Психастенічний тип. Астеноневротичний тип. Епілептоїдний тип. Істероїдний тип. Нестійкий тип. Конформний тип.

Невротичні розлади. Частота неврозів у підлітків. Форми невротичних розладів у підлітків. Неврастенія. Фобічний невроз. Істеричний невроз. Специфічні підліткові невротичні розлади. Нервова анорексія. Дистиморфобія.

Початкові прояви психічних захворювань. Шизофренія у підлітків. Гостра, неврозоподібна та психопатоподібна форма шизофренії. Прояви шизофренії під час патопсихологічного обстеження. Маніакально-депресивний психоз, його прояви. Періодичний органічний психоз. Дієнцефальний синдром та ревматична хорея.

Допомога в кризових станах. Різновиди підліткової кризи: «Філософська інтоксикація», «Криза втрати сенсу буття», афективно-шокові реакції. Допомога підліткам, які здійснювали спробу самогубства.

Тема 8. Порушення психічних процесів у дітей та методи їх дослідження.

Особливості дослідження психічних процесів і станів у дітей. Особливості проведення діагностичної бесіди з дитиною. Метод спостереження. Експериментальне дослідження. Ставлення дитини до процесу обстеження та до психолога. Ступінь целеспрямованості діяльності, інтерес до неї, особливості реагування на успіх та поразку.

Аналіз динаміки емоційновольових проявів дитини. Аналіз спостережень

зовнішнього вигляду та мовних проявів.

Патопсихологічне обстеження дітей дошкільного віку. Вікові норми психомоторного розвитку дошкільника. Особливості експериментальної частини патопсихологічного обстеження. Дослідження уваги, сенсомоторної сфери та наочно-дійового мислення у дошкільнят. Дослідження процесів мислення.

Дослідження психічних процесів у дітей шкільного віку. Діагностика ступеню готовності дитини до навчання у школі. «Тест шкільної зрілості Керна-Йурасека». Обстеження уваги, темпу сенсомоторних реакцій і стану працездатності. Дослідження процесів сприйняття та пам'яті.

Тема 9. Методи дослідження відхилень в особистісному розвитку дітей

Методи інтегральної оцінки особистості дитини в контексті соціальної ситуації її розвитку. Тест «Дім-дерево-людина». Тест «Неіснуюча тварина». Тест Люшера. Метод Роршаха. Тематичний аперцептивний тест. Метод каузометрії. Методика аналізу сімейного виховання. Тест «Кінетичний малюнок сім'ї». Кольоровий тест відносин. Методика Р.Жиля. Методика діагностики міжособистісних стосунків Т.Лірі. Методика «Сходишки самооцінок».

Методи дослідження структурних компонентів особистості. Дослідження самооцінки та рівня домагань. Дослідження особливостей мотиваційної сфери. Дослідження реакцій на фрустрацію. Дослідження характерологічних відхилень. Дослідження тривожності.

Психологічне консультування

Тема 1. Предмет, мета і завдання психологічного консультування

Консультативна діяльність у практичній роботі психолога. Психологічне консультування та психотерапія.

Психоконсультування та психологічна допомога особистості.

Мета психоконсультування. Глобальні та специфічні цілі психоконсультування.

Види психоконсультування: за тривалістю роботи (разова консультація, короткострокове консультування, середньо тривале консультування); за орієнтованістю допомоги (на дорослого, на дитину, сім'ю, батьків, вчителів тощо); за характером допомоги (просвітницько-рекомендаційне, діагностичне, власне психологічне).

Поняття психологічної ситуації. Види психологічної ситуації (за рівнем усвідомлюваності проблеми, за ставленням до них клієнта, за впливом на особистісний розвиток).

Обов'язки психоконсультанта. Принципи психологічного консультування. Проблема ефективності психоконсультування. Критерії успішності психоконсультування.

Тема 2. Напрями психологічного консультування

Психоаналітичний напрям у консультуванні. Психоаналіз як теорія особистості. Структура особистості. Основні техніки у психоаналітичному консультуванні. Інші психоаналітичні теорії.

Гуманістичний напрям у психологічному консультуванні. Особистісно-центроване консультування. Гештальтконсультування. Трансакційний аналіз у консультуванні.

Біхевіористичний напрям у консультуванні. Теорія оперантного умовлення та інкубації. Практика поведінкового консультування. Консультування реалізмом.

Когнітивний напрям у психологічному консультуванні. Соціально-когнітивна теорія. Основні положення концепції. Рационально-емотивне консультування. Техніки та моделі когнітивного консультування

Екзистенційний напрям у психологічному консультуванні. Структура особистості. Екзистенційна модель механізмів захисту. Логотерапія. Спецтехніки. Парадоксальна інтенція.

Тема 3. Особистість консультанта в психологічному консультуванні

Роль і місце консультанта в консультуванні. Рольові функції консультанта в психологічному консультуванні. Вимоги до особистості практичного психолога – модель ефективного консультанта. Вимоги до освіти, загальної та спеціальної підготовки психоконсультанта. Система цінностей консультанта. Вплив професійної діяльності на особистість консультанта. «Синдром вигорання». Причини «синдрому вигорання». Умови попередження «синдрому вигорання».

Тема 4. Організація роботи психолога-консультанта.

Загальні питання організації роботи психологічної консультації. Режим роботи психологічної консультації. Розподіл обов'язків між робітниками психологічної консультації. Організація індивідуальної роботи психолога-консультанта. Взаємодія психолога консультанта з іншими спеціалістами. Основні етапи психологічного консультування. Взаємодія психолога консультанта з допоміжним персоналом консультації.

Тема 5. Консультативний контакт

Поняття консультативного контакту. Риси консультативного контакту. Терапевтичність та атерапевтичність консультативного контакту. Терапевтичний клімат в консультативному контакті. Фізичні компоненти консультативного контакту. Емоційні компоненти консультативного контакту. Невербальна та вербальна поведінка консультанта і клієнта. Перенесення та контрперенесення в консультуванні.

Тема 6. Процес психологічного консультування

Стадії процесу консультування. Перша зустріч з клієнтом. Опір консультуванню. Оцінка проблем клієнтів. Запит та психологічна проблема. Психологічний анамнез. Стадії консультативної бесіди. Умови проведення консультативної бесіди. Прийоми та методи психологічного впливу в ході бесіди. Установка на діалог в процесі консультування. Вміння слухати в роботі психоконсультанта. Ефективність інтерв'ю та профілактика можливих помилок.

Техніки психологічного консультування

Тема 7. Тестування в практиці психологічного консультування

Методика застосування тестування під час надання консультативної

допомоги. Вимоги до тестування та тестів, що використовуються в консультативному процесі. Тести рекомендовані до використання в практиці когнітивного психологічного консультування. Тести рекомендовані до використання в практиці комунікативного та персонального консультування.

Тема 8. Психологічне консультування з проблем особистісного росту клієнта

Рекомендації з питань особливостей темпераменту. Надання допомоги щодо корекції особливостей характеру. Консультування з проблем мотиваційної сфери. Консультування питань, пов'язаних з розвитком волі. Рекомендації по вдосконаленню ділових рис характеру. Поради з розвитку комунікативних рис .

Тема 9. Комунікативне та соціально-перцептивне консультування

Дефіцит особистого досвіду в процесі спілкування. Недоліки в процесі керування емоціями. Відсутність інтересу до людей. Невміння привертати до себе увагу, робити позитивне враження на людей. Невміння висловлювати компліменти і правильно реагувати на них. Невміння точно сприймати і оцінювати соціальні ролі людей.

Тема 10. Психолого-педагогічне консультування

Основні запити в сфері психолого-педагогічного консультування. Взаємовідносини батьків з дітьми дошкільного віку. Психоло-педагогічне консультування батьків молодших школярів. Рішення психолого-педагогічних проблем підліткового віку. Консультування батьків юнаків та дівчат. Консультування з розвитку здібностей школярів. Консультування з проблем шкільної адаптації та успішності. Консультування з проблем профілактики дитячої злочинності, наркоманії та алкоголізму.

Тема 11. Сімейне консультування

Основні питання сімейного консультування. Взаємини з майбутнім чоловіком. Психологічне консультування сім'ї з трьох поколінь. Взаємини подружжя з батьками. Взаємини подружжя з дітьми.

Тема 12. Практичні рекомендації по діловому психологічному консультуванню. Керівництво особистісними стосунками людей. Керівництво діловими стосунками людей. Прийняття і реалізація рішень по персональних делам. Прийняття і реалізації рішень по робочих справах. Невміння звертатися до людей з проханнями і правильно реагувати на прохання. Невміння переконувати людей.

Тема 13. Спеціальні проблеми психологічного консультування.

Консультування тривожних клієнтів. Консультування при реакціях страху і фобіях. Консультування вороже налагоджених і агресивних клієнтів. Особливості консультування «невмотивованих» клієнтів. Консультування клієнтів, що пред'являють завищені вимоги. Консультування при переживанні провини. Особливості консультування клієнтів, що плачуть, Консультування істеричних осіб. Консультування obsесивних осіб. Консультування при параноїдальних розладах.

Тема 14. Спеціальні проблеми психологічного консультування.

Консультування асоціальних осіб. Консультування при алкоголізмі.

Консультування клієнтів з психосоматичними розладами. Консультування клієнтів з депресією і суїцидними намірами. Консультування при переживанні втрати. Особливості бесіди з вмираючою людиною. Консультування при сексуальних проблемах.

Тема 15. Оцінка результатів психологічного консультування. Поняття про результативність психологічного консультування. Можливі підсумки психологічного консультування: позитивні, негативні, невизначені, відстрочені. Критерії оцінки результатів психологічного консультування. Необхідність обговорення з самим клієнтом ознак і способів оцінювання підсумків психологічного консультування перед його початком і після завершення. Процедури практичного оцінювання результатів консультування, їх достоїнства і недоліки.

Практикум з групової психокорекції

Специфіка групової психологічної корекції.

Група як предмет і об'єкт психологічної теорії і практики. Специфіка групової форми психокорекції. Завдання групової психокорекції. Види психокорекційних груп.

Переваги групової форми роботи. Показання та протипоказання до групової психокорекції.

Етичні проблеми в контексті психокорекційних груп.

Вправи, спрямовані на роботу з самосприйняттям і організацію особистісного зворотного зв'язку.

Склад психокорекційної групи.

Особливості формування психокорекційної групи: принципи, віковий і статевий склад групи, професійний склад, розмір групи, частота і тривалість зустрічей.

Основні принципи роботи групи. Норми групи. Вимоги до групи. Внутрішньо-групова етика.

Члени групи, їх цілі і ролі.

Підготовка до групової корекції. Робота з очікуваннями учасників. Зворотній зв'язок у групі.

Вправи, спрямовані на згуртування групи.

Особливості психокорекційної групи.

Психологія психокорекційної групи. Ознаки, характерні для психокорекційних груп. Груповий процес (фази розвитку групи). Згуртованість і напруженість у групі. Проблема лідерства.

Основні механізми корекційного впливу. Фактори, що впливають на ефективність психокорекційної роботи. Оцінка результативності групової роботи.

Вправи, орієнтовані на зняття напруги.

Керівництво психокорекційною групою

Керівництво групою. Функції ведучого. Предмет роботи ведучого. Стиль ведення групи. Ко-тренерство. Манера поведінки ведучого на початку тренінгу. Технічний супровід ведучого для створення атмосфери довіри.

Особливості поведінки ведучого групи. Особливості сприйняття людини .
Механізми формування рапорту з групою. Мова як засіб впливу і передачі інформації. Невербальна комунікація. Комунікативна конгруентність. Прийоми активізації та управління увагою. Практика використання питань. Техніки активного слухання.

Принципи надання психологічної допомоги. Конфіденційність: її умови та випадки руйнування.

Вимоги, що пред'являються до психолога, який здійснює психокорекційні заходи. Основні компоненти професійної готовності до корекційної діяльності. Проблеми підготовки ведучих.

Вправи, спрямовані на розвиток міжособистісної чутливості і взаєморозуміння.

Проблемні ситуації в групі

Страх ведучого перед групою. Втома ведучого від групи. Примусово організована група. Передчасна термінація окремих учасників. Регулярні запізнення учасників. Відмова членів групи від повноцінної участі у тренінгу. Поява в групі «козла відпущення». Присутність на тренінгу людей з яскраво вираженою акцентуацією характеру.

Нестандартні і кризисні ситуації в тренінгу. Про спори в групі. Про невдачі. Важкі учасники у тренінговій групі.

Перенесення: його поняття «межі» відносин, порушення «кордонів», еротизований перенос.

Залежність: поняття про «добру» і «погану» залежності.

Інтимні стосунки з клієнтом: еротизований контрперенос і його наслідки.

Дотики до клієнта: випадки їх застосування і випадки, коли від дотиків слід утриматися.

Двоїсті («множинні рольові») стосунки з клієнтом: поняття, наслідки, як їх уникнути.

Особливості відносин з клієнтом після консультування.

Вправи, спрямовані на розвиток внутрішньогрупової взаємодії.

Загальна характеристика та психологічного тренінгу

Визначення та специфіка психологічного тренінгу. Історія психологічного тренінгу. Цілі і завдання тренінгової роботи. Критерії класифікації тренінгів: групи підтримки, навчальні групи, розвиваючі групи.

Принципи роботи тренінгової групи. Можливості, переваги та обмеження психологічного тренінгу.

Процедурно-організаційні аспекти групового тренінгу

Процедурно-організаційні аспекти групового тренінгу. Етапи побудови змістовної роботи в тренінгу. Підготовка тренінгу. Форми організації тренінгових занять.

Організаційні умови. Матеріально-технічне оснащення. Використання відеозйомки.

Використання музики. Режим роботи.

Інструкції у вправах. Завершення процедур. Обговорення. Про паузи. Виконання комунікативних ігор і вправ.

Методичні особливості психокорекційної роботи з різними видами подій.

Методи роботи з «випадковими» подіями. Метод концентрації присутності. Метод групової рефлексії. Метод побудови диспозицій.

Тренінгові методи роботи з конструктивними подіями. Метод символічного самовираження. Метод групового рішення проблем. Метод операціоналізації.

Тренінгові методи роботи з минулими подіями. Метод регресії. Метод обміну досвідом. Метод імітації.

Використання методів невербальної активності.

Місце і роль психогімнастики в груповому психологічному тренінгу. Основна характеристика методу. Класифікація вправ у психогімнастиці. Основні частини психогімнастичного заняття. Особливості використання методів невербальної активності. Основні правила проведення психогімнастичного заняття.

Виконання практичних вправ, спрямованих на використання невербальної активності.

Особливості застосування притч, метафор, історій.

Особливості використання притч, метафор і історій у груповій роботі.

Казкотерапія. Основні завдання казкотерапії. Особливості використання казкотерапії.

Види казкотерапії.

Історії для формування розуміння і змістовного контексту в групі. Вправи-стимули.

Особливості проведення дискусій

Мета та завдання групової дискусії. Класифікація групових дискусій. Типи орієнтації групової дискусії. Основні змістові моменти групової дискусії за Б.Д.Карвасарським. Особливості проведення дискусій.

Ігри, спрямовані на організацію дискусій.

Використання ігор.

Функції гри в психологічному тренінгу. Особливості проведення рольової гри. Основні види рольових ігор. Основні фази рольових ігор. Принципи проведення рольової гри

Виконання практичних вправ. Сюжетно-рольові ігри.

Проведення медитацій

Поняття медитації. особливості проведення медитацій. Терапевтична роль. Медитативні техніки.

Використання проективного малювання і музики.

Проективне малювання. Основні завдання проективного малювання. Діагностична та корекційна функції проективного малювання. Загальна характеристика проективного малювання. Особливості використання методу проективного малювання, основні принципи та правила.

Основна характеристика музикотерапії. Основні напрямки корекційної дії музики.

Механізми психокорекційного впливу музикотерапії. Основні види

музикотерапії.

Практичні вправи арт-терапії.

Допоміжні методичні прийоми в тренінгу

Діагностичні процедури. Інформування.

Надання інформації. Саморозкриття тренера. Інтерпретація.

Конфронтація. Психодраматичні прийоми.

Ритуали в групі. Домашнє завдання. Завершення тренінгу.

Виконання практичних вправ. Психодраматичні прийоми. Метод фіксованих ролей.

Дебрифінг. Мозковий штурм. Аналіз ситуацій.

Планування програми тренінгу і складання психокорекційної програми.

Планування програми тренінгу. Структура тренінгового заняття. Особливості підбору вправ. Роздатковий матеріал.

Каркас сценарію. Зміст сценарію. Приклад розробки сценарію. Оформлення програми психологічного тренінгу.

Види корекційних програм. Принципи побудови корекційних програм. Основні вимоги до складання психокорекційної програми.

Виконання практичних вправ, спрямованих на завершення роботи.

Корекційна робота у Т-групах.

Основні процедури: поведінка керівника, комунікативні уміння, структурований підхід, застосування в організаціях.

Особистісно-центрований підхід К.Роджерса у груповій психокорекції. Інкауентер-групи.

Основні процедури. Встановлення контакту. Побудова довірливих відносин. Вивчення конфліктів. Вивчення супротиву. Співчуття і підтримка. Різновиди інкауентер-груп.

Гештальт-підхід Ф. Перлза у груповій психокорекції. Гештальтгрупи.

Основні процедури. Розширення усвідомлення. Інтеграція протилежностей. Підсилення уваги до почуттів. Робота з мріями. Прийняття відповідальності за себе. Подолання супротиву.

Трансактний аналіз Е.Берна у груповій психокорекції. Групи транзактного аналізу.

Основні процедури. Підходи, що використовуються в практиці психокорекції. Укладення контракту. Структурний аналіз. Аналіз трансакцій. Аналіз ігор. Аналіз сценарію і робота з перевирішення. Застосування егограмм. Використання гештальт-методів.

Психоаналіз З. Фрейда у груповій психокорекції

Техніки психоаналізу. Вільні асоціації. Перенесення і аналіз переносу. Опір і його аналіз. Інтерпретація, основна процедура. Інтерпретація сновидінь. Аналіз помилкових дій. Самоаналіз.

Показання та протипоказання до психоаналізу. Особистість психоаналітика.

Поведінковий напрямок у груповій психокорекції. Групи тренінгу умінь.

Основні процедури і техніки. Оцінка впевненості у собі. Репетиція впевненої поведінки. Метод систематичної десенсибілізації. Методика «федінг». Парадоксальна інтенція. Техніки позитивного і негативного підкріплення. Метод конфронтації з лякаючим стимулом. Методика соціального тренінгу. Тренінг релаксації. Когнітивне переструктурування. Домашнє завдання.

Когнітивний напрямок у груповій психокорекції

Основні техніки. Дискутування. Наукове опитування. Обговорення. Домашнє завдання. Селекція ірраціональних переконань. Енергійне (рішуче) оспорювання. Формування раціонально - емотивних уявних образів. Безумовне прийняття. Використання гумору. Використання раціональної рольової гри. Тренінг навичок. Використання заохочень і покарань. Основні поняття когнітивної терапії (КТ). Схеми. Обробка інформації. Автоматичні думки. Когнітивні помилки. Робота з автоматичними думками і переконаннями. Цілі КТ. Область застосування КТ.

Нейролінгвістичне програмування у груповій психокорекції

Здібності психолога-консультанта: встановлення і підтримання довірчих відносин, висока сенсорна чутливість, гнучкість.

Процес корекції: слідування за клієнтом і ведення клієнта. Виконання практичних вправ.

Використання психодрами у груповій психокорекції

Основні процедури. Психодраматична група. Ролі в психодрамі. Елементи психодрами: протагоніст, ведучий, допоміжне «Я», глядачі, сцена. Фази психодрами. Розігрів (ведучого, групи, протагоніста). Психодраматична дія. Шерінг. Види психодрами. Психодрама, центрована на протагоністі. Психодрама, центрована на групі.

Процедури релаксації у груповій психокорекції

Підготовка до проведення релаксації. Етапи роботи з кожною групою м'язів. Групи м'язів та вказівки по створенню напруги. Технологія проведення релаксації.

Тілесна терапія у груповій психокорекції

Основні процедури. Дихання. Оцінка тіла і напружені пози. Рухові вправи. Фізичний контакт. Метод Фельденкрайса. Метод Александера. Структурна інтеграція. Первинна терапія.

Танцювальна терапія у груповій психокорекції

Основні процедури. Роль терапевта. Аналіз руху. Психодинамічні підходи.

Арттерапія у груповій психокорекції

Основні процедури. Психодинамічна арттерапія. Гуманістична арттерапія.

Темоцентрована взаємодія у груповій психокорекції

Основні процедури. Постулати. Правила спілкування. Початок роботи в групі. Керівник як охоронець методу.

Особливості психокорекційної роботи з дітьми і підлітками

Цілі, завдання та принципи психокорекційної роботи з дітьми та підлітками. Методи корекційної роботи з дітьми та підлітками. Показання до застосування групової форми психокорекційної роботи з дітьми та підлітками.

Рекомендації по формуванню дитячої психокорекційної групи. Організація групової роботи з дітьми та підлітками. Оцінка ефективності проведеної психокорекційної роботи.

Особливості психокорекційної роботи з дітьми раннього віку (1-3 роки)

Розвиток моторики. Ігри на розвиток загальної моторики. Ігри на координацію рухів. Ігри, що навчають швидко бігати. Ігри, що навчають стрибків. Ігри, що формують навички повзання. Ігри, що розвивають почуття рівноваги. Ігри з м'ячем. «Пальчикова гімнастика». Розвиток предметних дій. Розвиток мови. Загальнорозвиваючі ігри. Ігри-заняття, розвиваючі сприйняття величини, форми, і кольори. Ігри-заняття із сюжетними картинками.

Особливості психокорекційної роботи з дітьми дошкільного (3-6 (7) років) і молодшого шкільного (6 (7) -10 років) віку

Розвиток пізнавальної сфери (мислення, мовлення, уяви, пам'яті, уваги). Ігри на розвиток мислення і мови. Ігри на розвиток уяви. Ігри на розвиток пам'яті. Ігри на розвиток уваги.

Корекція труднощів навчальної діяльності в молодших школярів. Формування навчальних умінь. Формування прийомів самоконтролю. Розвиток довільності. Розвиток навичок спілкування. Корекція і розвиток емоційної сфери. Ігри на розвиток здатності виражати і розуміти емоції інших. Ігри на корекцію негативних емоційних переживань, зняття емоційної напруги. Розвиток самосвідомості.

Корекція труднощів поведінки і характеру в дошкільному та молодшому шкільному віці. Сором'язливість і тривожність. Агресія і конфліктність. Вправи, спрямовані на навчання дитини прийнятним способом розрядки гніву й агресивності, а також на відреагування негативної ситуації в цілому. Релаксаційні техніки, спрямовані на навчання дитини управління своїм гнівом і зниження рівня особистісної тривожності.

Розвиток моторики. Ігри на загальний моторний розвиток. Ігри на зміцнення м'язів і хребта, тренування правильного дихання. Ігри на розвиток моторної спритності. Ігри на розвиток регуляції поведінки. Ігри на розвиток дрібної моторики.

Особливості психокорекційної роботи у підлітковому віці (11-14 років) і ранній юності (15-16 років)

Розвиток пізнавальних процесів. Розвиток мислення. Розвиток уяви. Розвиток пам'яті. Розвиток і корекція емоційної сфери.

Розвиток навичок спілкування та комунікативної компетентності. Вправи-ігри, спрямовані на згуртування групи. Вправи на розвиток навичок спілкування. Вправи на формування конкретних соціальних навичок.

Розвиток особистості та самосвідомості. Вправи на розвиток позитивного Я-образу. Вправи на розвиток статевої ролі і ідентичності, уявлень про стосунки з протилежною статтю.

Профорієнтаційні ігри.

Спеціальна дитяча психокорекція

Психокорекційна робота з різними категоріями дітей з відхиленнями у

розвитку. Організація психокорекційної роботи з дітьми, що мають психічний недорозвиток. Організація психокорекційної роботи з дітьми, що мають затримку психічного розвитку. Організація психокорекційної роботи з дітьми, що мають пошкоджений психічний розвиток. Основні напрямки психологічної корекції і психокорекційні технології для дітей з раннім дитячим аутизмом. Психокорекційні технології, що використовуються при корекції емоційних порушень у дітей і підлітків з церебральним паралічем.

Психокорекційна робота з батьками, що мають дітей з відхиленнями у розвитку. Категорії відношень батьків до дитини, що мають відхилення у розвитку. Цілі психокорекційної роботи з батьками. Напрямки і психокорекційні технології в роботі з батьками. Стадії розвитку батьківських груп Виконання практичних вправ.

Організація групової психокорекційної роботи з дорослими

Специфіка роботи з дорослими. Формування психокорекційної групи. Місце та умови роботи. Оцінка ефективності роботи групи. Невдачі та труднощі групової психокорекції.

Психологічні проблеми клієнтів і методи роботи з ними. Основні проблеми у міжособистісних відносинах, причини їх виникнення. Основні проблеми, пов'язані з емоційною сферою людей, причини їх виникнення. Основні проблеми, пов'язані з особистісними особливостями, причини їх виникнення

Критерії оцінювання знань

Абітурієнт повинен продемонструвати володіння професійними компетенціями у практичній, науково-дослідній, педагогічній, організаційно-управлінській діяльності; повинен давати інтегративну відповідь, актуалізувати знання, отримані при вивченні різних навчальних дисциплін, а також показати вміння у вирішенні практичних завдань прикладної психології. В ході тестування показати рівень сформованості категоріально-понятійного апарату психології, рівень володіння теоретичними знаннями, сформованими вміннями та навичками у процесі вивчення базових психологічних дисциплін

Рівень	Кількісна характеристика рівня	Характеристика відповідей здобувача		
		Питання теоретичного змісту	Професійно-орієнтоване завдання	Тестові завдання

Низький	100-123 б.	Завдання виконані не в повному обсязі або допущено значну кількість істотних помилок. Здобувач демонструє часткові знання психологічних термінів та понять; фрагментарно і не послідовно визначає етапи розвитку особистості, методи психологічної практики; виявляє недостатню спроможність в здійсненні психологічного дослідження; відсутня наукова оцінка психологічних явищ; допускає суттєві помилки в узагальненнях та систематизації теорій особистості.	У студента недостатньо розвинуті логічні й аналітичні уміння, уміння узагальнення.	Здобувач отримує 1 бал за кожне тестове завдання
Задовільний	124-150 б.	Завдання виконані у неповному обсязі. Здобувач допускає помилки у тлумаченні психологічних термінів та у визначенні наукових концепцій і теоретичних положень; не виявляє здатності до оцінки та аналізу психологічних явищ; частково виявляє уміння аналізувати та порівнювати сучасні напрямки психології; допускає помилки у доборі методів	Здобувач проаналізував причини виникнення ситуації, однак не зміг чітко сформулювати методи її вирішення.	Здобувач отримує 1 бал за кожне тестове завдання

		діагностики особливостей психічного та особистісного розвитку; демонструє недостатню спроможність в здійсненні аналізу наукових психологічних концепцій.		
Достатній	151-175 б.	Завдання виконані у повному обсязі. Здобувач в достатній мірі володіє психологічною термінологією; здатний визначати та класифікувати психічні процеси; дає загальну характеристику психологічних явищ; демонструє розуміння в описі наукових підходів до надання психологічної допомоги; здатний аналізувати та оцінювати причини та наслідки психологічних ситуацій, визначати загальні перспективи розвитку особистості; вміє добирати методи у відповідності до особливостей психічного та особистісного розвитку; демонструє розуміння в описі наукових підходів до надання психологічної	Питання розгорнуто в цілому правильно, але наявні окремі неточності у визначенні методів розв'язання проблемної ситуації.	Здобувач отримує 1 бал за кожне тестове завдання

		допомоги; здатний аналізувати та оцінювати причини та наслідки психологічних ситуацій, визначати загальні перспективи розвитку особистості; вмє добирати методи у відповідності до особливостей психічного та особистісного розвитку діагностики у відповідності до особливостей психічного та особистісного розвитку; висловлює власне ставлення у оцінці психологічних явищ		
--	--	--	--	--

Кожен білет вступного іспиту містить завдання, які мають професійне спрямування і їх вирішення вимагає від абітурієнта не розрізнених знань окремих тем і розділів дисципліни, для їх інтегрованого застосування. Білет складається з трьох частин: теоретичної (питання інтегрованого характеру – контроль знань) – 50 балів (два теоретичних питання по 25 балів), професійно-орієнтованого завдання (ситуаційні завдання або розрахункові задачі – контроль практичних умінь та навичок) – 25 балів; тестової (ситуаційні тести – виявлення рівня сформованості категоріально-понятійного апарату) – 25 балів (1 бал за кожне тестове завдання)

Перелік нормативно-довідкової літератури.

1. Бойбіна Ю.В. Облікова звітна документація практичного психолога. Методичні рекомендації / Ю.В.Бойбіна. – Харків, 2007. – 168с.
2. Бондаренко О.Ф. Психологічна допомога особистості / О.Ф. Бондаренко. – Харків: Фоліо, 1996. – 237с.
3. Васьківська С.В. Основи психологічного консультування: навчальний посібник / С.В.Васьківська. – К., 2004.
4. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. / О.В.Скрипченко, Л.В.Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. – 2-ге вид. – К.: Каравела, 2007. – 344 с.
5. Вітенко І.С. Основи загальної і медичної психології: навч. посіб, для учнів мед. училищ / І.С. Вітенко, Л.М. Дудка, Л.Я. Зименьковська. К.: Вища школа. 1991. 271 с.
6. Гончарук П.А. Загальна психологія: пропедевтика (модульний підхід)/ П.А. Гончарук, І.В. Сингаївська. К. 2009. 216 с.
7. Горбунова В.В. Експериментальна психологія в схемах і таблицях. Навчальний посібник. – Житомир, 2005. – 94 с.
8. Горбунова В.В. Стратегії та плани експериментального дослідження // Горбунова В.В. Експериментальна психологія в схемах і таблицях. — К.: Професіонал, 2007. – С. 105-129.
9. Документація психолога / Упорядник Т. Хончаренко. – 2 вид. – К.: Ред. загальнопед., 2005.
10. Дубравська Д. Основи психології: навч. посіб./ Д.М. Дубравська. Львів: Світ. 2001. 279 с.
11. Загальна психологія: Практикум: Навч. посіб. / В.В.Волошина, Л.В.Долинська, С. О. Ставицька, О. В. Темрук. — К.: Каравела, 2006. — 280 с.
12. Загальна психологія: підруч. для студ. вищ. навч. закл./С.Д. Максименко и др.; за заг. ред. С.Д. Максименко-2-ге вид., перероб. І доп. Вінниця: Нова Книга. 2004. 704 с.
13. Загальна психологія: підручник / О.В. Скрипченко та інш. К.: Либідь. 2005. 464 с.
14. Кириленко Т.С. Психологія: емоційна сфера особистості: навч. посіб. для студ-тів вищих навч. закладів / Т.С. Кириленко. К.: Либідь. 2007. 254 с.
15. Максименко С.Д., Носенко Е.Л. Експериментальна психологія (Дидактичний тезаурус). – К.:МАУП, 2005.
16. Моргун В.Ф. Основи психологічної діагностики. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В.Ф.Моргун, І.Г.Тітов. – К.: Видавничий дім «Слово», 2012. – 464с.
17. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: навч. підручник / П.А.М'ясоїд. К.: Вища школа. 2001. 487 с.
18. М'ясоїд П.А. Задачі з курсу загальної психології: навч. посіб. для студ-тів вищих пед. навч. закл./ П.А.М'ясоїд. К.: Вища школа. 2000. 182 с.
19. Науково-методичні засади діяльності психологічної служби: Навчально-

- методичний посібник: В 2т. / За ред. В.Г.Панка, І.І.Цушка. – К.: Ніка-Центр, 2005. – 284с.
20. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: Посібник. – К.: Академвидав, 2003. – 448 с.
 21. Основи практичної психології: підручник для студентів вищих навч. закладів / В.Г.Панок та ін.. – К.: Либідь, 2006. – 224с.
 22. Основи психологічної діагностики. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В.Ф. Моргун, І.Г. Тітов. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2009. – 464с.
 23. Основи психології: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл./ А.І.Веракіс, Ю.І.Завалевський. Х.-К.: РИФ. 2005. 416 с.
 24. Основи психології: підручник для студ. вищ. навч. закл./за заг. ред. О.В.Киричука, В.А. Роменця. К.: Либідь. 1995. 631 с.
 25. Осадько О. Технології психологічного консультування / О.Осадько. – К., 2005 (Бібліотека «Шкільного світу»). – К., 2005.
 26. Пальм Г.А. Загальна психологія: навч. посіб./ Г.А Пальм. К.: Центр учбової літератури. 2009. 255 с
 27. Пов'якель Н.І. Психологічні вимоги та методичні засади конструювання психокорекційних програм // Психологія. 36. наукових праць. - Випуск 1(8) Н.І Пов'якель. – К. 2000. – С. 205-211.
 28. Психодіагностичні моделі в практиці клінічного психолога: Навчальний посібник / В.Є.Луньов, К.В. Аймедов, Д.М. Корошніченко / заг.ред В.Є.Луньова – Одеса: ОНМедУ, Донецьк: «Східний видавничий дім», 2015. – 296с.
 29. Практикум із групової психокорекції: підручник / С.Д.Максименко, О.О.Прокоф'єва, О.В.Царькова, О.В.Кочкурова. – Мелітополь: Видавництво Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, 2015. – 412с.
 30. Практикум з психодіагностики / [Укладачі: О.О. Музика, В.М. Остринська, В.В. Остринський]. — 2-ге вид., випр. та доп. — Житомирський держ. пед. ун-т імені Івана Франка, 2000. — 160 с.
 31. Приходько Ю.О. Практична психологія: введення у професію: навч. посіб. для студ-тів вищих навч. закладів/Ю.О.Приходько 2-ге вид., доп. К.: Каравелла. 2010. 231 с.
 32. Психологія: навч. посіб. для студ-тів вищих навч. закл. / за наук. ред. О.В.Винославської. К.: Инкос. 2005. 350 с.
 33. Психологічна практика в закладах освіти: Методичні рекомендації / Уклад. Г.О.Горська, І.Я.Мельнічук. – Кіровоград: РВВ КДПУ, 2004.
 34. Психологічна допомога сім'ї: посібник / За ред. З.Г.Кісарчук. – К.: ОП «Житомирська облдрукарня», 2008. – 182 с.
 35. Романовська Л.І. Основи психології і педагогіки: навч. посіб./Л.І.Романовська, Л.О.Подкоритова. Л.: Новий Світ-2000. 2011. 449с.
 36. Скок А.Г. Психологічна служба освіти: навчальний посібник / А.Г.Скок, І.М. Ющенко. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2013. – 240с.
 37. Терлецька Л.Г. Вікова психологія і психодіагностика: підручник /

- Л.Г.Терлецька. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2013. – 608с.
38. Туріщева Л.В. 101 схема й таблиця. На допомогу шкільному психологу / Л.В.Туріщева. – Х.: Вид. група «Основа», 2008. – 94, [2] с. – (Серія «Золота педагогічна скарбниця»).
39. Уроки майстерності для шкільного психолога / автор-уклад. Л.В.Туріщева. – Х.: Вид. група «Основа», 2011. – 128с.
40. Хомич Г.О. Основи психологічного консультування: Навч. посібник / Г.О.Хомич, Р.М.Ткач. – К., 2004.
41. Цимбалюк І.М. Психологічне консультування та корекція. Навчальний посібник / І.М.Цимбалюк. – К.: ВД «Професіонал», 2007. – 544с.